

משה בירנבוים

נ"י"ג לקוה"ק הרבי ר' אלימלך ז"ע ועכ"א

מליזענסק

עיה"ק טבריא תובב"א

צוהש"ת

פרשת שמני

ויהי ביום השביעי (ט, א)

צ"ס הרה"ק מרוזין ז"ע, כל ויהי לשון כער (מגילה י, ג) ומהו הכער שהיה ציוס הקמת המשכן, (וצגמ' פירשו דשכ"ז נדב ואציהוא) אלא כי אלמלא חטא העגל הימה השכינה שרייה בלז כל אחד ואחד מישראל, והיה לכל אחד משכן בפני עצמו, ועתה כשחטאו, ווי, כי מוכרחים למשכן ולמוצח

(עירין קדישין)

וצספה"ק שאס משה היה משמש ככהן גדול לא היה נמרב המשכן וכו', וזה ויהי שהיה כער שמשא פסק מלשמש

ויהי ביום השביעי קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל

(ט, א). לאחר פטירת הגה"ק רבי יחזקאל לאנדא ז"ל בעל הנודע ביהודה רבה של פראג התכנסו ראשי הקהילה לדון בבחירת כמולא נוקם לרבים הנערץ והוצעו שמונת של רבנים נודעים שהוכיחו עצמם כמורי הוראה מובהקים בקהילות שונות

תוך כדי הדין הנוקב קם רבי יעקב, השני משלושת הבנים של רבי יחזקאל והכריז בהתרגשות רבה, אני רואה מחובתי להודיעכם כי אבא ז"ל צויה סמוך לפטירתו, שבנו בכורו רבי שמואל, יכהן תחתיו כרב ואב בית דין בקהילתנו.

לשמע הדברים קם רעש גדול בקרב הנאספים שנתחלקו לשני מחנות, רבים מראשי הקהילה הביעו דעתם, שמוצח לקיים דברי המת, ולהכתיר את רבי שמואל בנו כרב העיר, אך נשמעו גם קולות, שאין לסמוך על עדותו של רבי יעקב, כיוון שהוא נוגע בדבר.

נוכח הסערה שקמה באותו דין, ביקש רבי יעקב שנית את רשות הדיבור, ואמר בקול נרגש על הפסוק הפותח בפרשת שמני, ויהי ביום השביעי קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל, שנינו במדרש תנחומא (ס"ג ג) ולמה זקני ישראל, כדי לגדל ולרוכס את אהרן בפני הזקנים, אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, קרא לזקנים ומושח אותו, מושח את אהרן לכהונה, והגדולה אתן לו בפניהם, שלא יהיו אומרים, מועצמו נעשה כהן גדול.

בענין זה יש נוקם לשאל, אם הזקנים לא היו מאמינים לאהרן וחושדים בו שנעשה מועצמו כהן גדול ולא על פי ה', כדוע יאמינו למשה כשהוא מכריז בפניהם שהקדוש ברוך הוא צוהו למושח את אהרן אחיו לכהונה. מכאן נמצאנו למדים שלאהרן לא היו הזקנים מאמינים שנתמנה לכהונה על פי ה' כי הוא נוגע בדבר, לעומת זאת האמינו הזקנים למשה כשהודיעם שהקדוש ברוך הוא צוהו למושח את אהרן אחיו לכהונה, שאילו היה מובקש להערים עליהם, היה מספר להם שהוא עצמו נתמנה לכהן גדול. כיוצא בכך במקרה הנידון כאן, אילו הייתי חלילה דובר שקר בענין צוואתו של אבי המנוח, הייתי בודה מלבי, שאבא ז"ל מינה אותי כמולא מוקמו בקהילת פראג.

דבריו הכנים של רבי יעקב נכנסו לליבות השומעים, ועשו רושם רב על כל הנאספים, ואמנם לא עברו ימים מרובים, ורבי שמואל לאנדא בנו בכורו

של בעל "נודע ביהודה" הוכתר כרב ואב בית דין בקהילת פראג המועטירה, ושימש בכהונה זו עד סוף ימיו.

(אינר אפרים)

ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה' (ט, ו)

צ"ס הרה"ק מרוזין ז"ע, איתא במדרש (צמ"ר יב, ח) מהו זה הדבר, על המילה אמר להם, כמה דתימא (יהושע ה, ד) וזה הדבר אשר מל יהושע, עכ"ל, והענין הוא, כי כל דבר הנשפע לזה העולם כריך לרדת כריך לרדת על ידי השתלשלות ממוס אחרי ממוס כידוע, ועי"כ מתעורר מקודם ח"ו התנגדות ויפורים על ידי המקטרגים ח"ו, אצל משה רבינו ע"ה היה זכחו להמשיך ההשפעה כמו שהיא מלמעלה, דהיינו בלי שום ממוס והתנגדות, וצאמת גם כל לדיק יש לו יכולת זו, אולם ההתנגדות מאלו שאינם מאמינים בהלדיק מקלקלת ומפריעה לירידת השפע, ועי"כ היא יורדת בהשתלשלות הנמוסיים כנ"ל

וזה מה שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים לא) "מה רב טובך אשר לפנת ליראיך וגו'", פירוש שהקצ"ה הלביש ההשפעה של מדת הרחמים והלפין השתלשלות ירידתה צמדת הגבורה, צממוס אחרי ממוס, עד שהיא מגיעה לזה העולם, "פעלת לחוסים כך" (שם) ואפילו ע"י הלדיקים, אעפ"י שזכחם להוריד ההשפעה לזה העולם כמו שהיא למעלה, גם כן הדבר כך שהשפע יורדת צממוס וציפורים, מפני "נגד בני אדם" מפני שיש להם התנגדות מצני אדם, שאינם מאמינים בהלדיק,

וזהו מה שכתוב "זה הדבר אשר לזה ה" ופירשו חז"ל על דבר המילה, ר"ל שמשא רבינו אמר לבני ישראל שקודם ירידת ההשפעה הם צריכים למול את ערלת לבם, ולהסיר ההתנגדות שיש להם נגד ולהאמין בהלדיק, ואז יהי זכחו להוריד להם ההשפעה כמו שהיא למעלה, בלי שום ממוס קטרוג ויפורים, וזה "וירא עליכם כבוד ה'" ודפח"ת,

(עירין קדישין)

זה הדבר אשר צוה ה' תעשו (ט, ו).

פעם בשיחה (של כ"ק מרן אדמו"ר ה"בית ישראל" מוגור זצוק"ל) עם מקורב פתח ואמר: "כתוב בפ' שמני (ויקרא ט, ו) "זה הדבר אשר צוה ה' תעשו" ולא פירש הכתוב מהו אותו דבר. חז"ל אמרו בתורת כהנים: "אותו יצר הרע העבירו מלבכם" ואף הם לא פירשו איזהו אותו יצה"ר. אבא ז"ל הגיד, שהכוונה ליצה"ר של מחלוקת. בספרים הקדושים נרמזו על ענינים אחרים. מדוע לא נכתב בכפורש לאיזה יצה"ר הכוונה? אלא שלכל אדם יש יצר הרע מושלו שבגללו נשלח לעושה, וכן לכל דור בפני עצמו. כשם שכל יחיד נדרש להתגבר על יצרו המיוחד כן כל דור וכל תקופה. לפיכך לא נכתב מפורש מהו "זה הדבר" ו"אותו יצר הרע". דבר זה מסור לחכמים שבכל דור. המה יקבעו ויחליטו איזה יצה"ר יש להעביר בימינו. צדק אבא ז"ל שאמר בינוי שי"א אותו יצה"ר" הוא יצר הפירוד והמחלוקת. אולם לדידי, יצה"ר של הדור הנוכחי, התלבש בפירצות של עניני קדושה

וצניעות. ירדה לעולם קליפה טמאה, השם ישמרנו, שחדרה גם לתוך המחנה. לא בכדי נקראת מדה זו "יסוד". הלא זהו יסוד כל היהדות. בנקודה זו דייקא התלבש יצחק של התקופה דגן (כ"ק מרן אדמו"ר טטאלנא שליט"א).

(י"פאר ישראל" ח"ג)

קרב אל המזבוח (ט, ז)

ופירש רש"י שהיה אהרן צוש וירא לגשת, אמר לו משה למה אתה צוש לכך נצחרת,

והוא תימה אדרבה הלא צושה היא מדה טובה לעבודת הצורא, ואיך עלה על דעת אהרן להמנע מעבודתו על ידי הצושה,

אלא הנה להלן (פס' כג) על הכתוב "ויצוא משה ואהרן אל אוהל מועד ויארו", פי' רש"י למה נכנסו, כיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות וכו' ולא ירדה שכינה לישראל וכו' אמר יודע אני שכנס הקצה עלי וצבילי לא ירדה שכינה לישראל, אמר לו למשה, משה אחי כך עשית לי שנכנסתי ונתציישתי, מיד נכנס משה עמו וצקשו רחמים וירדה שכינה לישראל, עיי"ש. והוא שאמר "שהיה אהרן צוש" פי', מחמת גדול שפלותו היה מדמה בצפשו שיצא בצושה ולא יועיל בעבודתו, לכך ירא לגשת למגן.

אלא הנה על האדם לעשות את שלו וצהדי כצא דרחמנא למה לך (ברכות י, א), זה שאמר לו משה קרב אל המזבח, למה אתה צוש, לכך נצחרת אפילו שתצא בצושה ולא תועיל מאומה, יהיה איך שיהיה אתה, עושה את שלך, ומאי דמפקדת איציעי לך למעבד.

וכן התורה היא הוה ונחמת לכל אדם וכל זמן, להורות אשר אם לז אדם נשבר בקרבו ויודע מיעוט ערכו, לא יאמר למה אתפלל צחנס כי לא אפעול צתפלתי ואצא בצושה, רק אתה עשה את שלך וצהדי כצא דרחמנא למה לך. והעצה לזה כי תפלתו תעשה פרי, הוא להיות דבוק אל הצדיק ולכלול תפלתו בתפילות הצדיקים, וזה צרש"י הני' נכנסתי ונתציישתי נכנס משה עמו וצקשו רחמים וירדה שכינה, היינו שנכנס צח הצדיק שהיה דבוק צו ונענה מיד צתפלתו.

(דברי ישראל)

וישא אהרן את ידו אל העם ויברכם, וירד מעשת הזטאת

וגו' (ט, כב)

הנראה לי על פי מאמר הגמ' (פסחים סד, ז) "איך מעצירין על המצוות" כי כן דרך היצר, לקרר את האדם בצמתו אל העבודה זו תפלה, לומר לו הלא אתה מלא עון, ואיך ימלא לצבך לגשת אל הקודש, אולם האמת אינו כן, כי הקצה שומע תפלת כל פה, ומרחם על הצרות לקבל צרחמים תפלתו.

והוא שאמר "איך מעצירין על המצוות" כל יעלה על זכרונו העצרות צעת עשית המצוות. "סור מרע ועשה טוב" צעשה שאתה עושה טוב, חסיר הרע מקרב לצבך, אל תזכור עוד. וזה "וירד מעשת החטאת וגו'" צעשה שאהרן היה מצבך את ישראל, לא היה זוכר החטאת שלהם.

והוא פרוש "ואני תפלתי לך ה' עת רצון" (תהלים סט, יד) פרוש שאני מתפלל תמיד אל ה', וצטוח אני שיקבל תפלתי ויהיה עת רצון, מאשר ידעתי שהקצה מרחם על עמו, ומקבל תפלתם צרחמים.

(תפארת שלמה)

וישא אהרן את ידו אל העם ויברכם, וירד מעשת הזטאת

וגו' (ט, כב)

צאור החיים צסם התורת כהנים דקדק, כי ראוי המקרא לומר תחלה "וירד מעשות וגו'" ואח"כ "ויברכם", ונראה לי "וירד" לשון ממשלה, כמו "וירד מים ועד ים" (תהלים עב, ח)

וזה "ויברכם" צרכה זו "וירד מעשות החטאת" שכל אחד מישראל ימשול וישלוט ציצרו "מעשות החטאת" לצלמי חטוא לה', אך צמה ואיך נשמרים מן החטא,

לכך פי' רש"י "צצרכת כהנים" צפרנסה וכל טוב שיהיה להם, אז לא יחטאו,

(דברי ישראל)

וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם (ט, כב).

צריכים להבין מדוע בכל מקום נזכרה ברכת כהנים בשם נשיאת כפים, וכן בשלחן ערוך אורח חיים (פ"י כ"ח) נקראות כל ההלכות אך בשם הלכות נשיאת כפים הלא לכאורה היה שייך יותר להזכירם בכל מקום בשם ברכת כהנים שהוא העיקר וכמו שכתוב במדבר (י' כ"ג) "כה תברכו את בני ישראל".

ויש לומר דהנה בכל מוצא צריכה להיות מחשבה דיבור ומעשה, המחשבה היא שהוא מכוון לברך את בני ישראל באהבה בכל ליבו, שעל ידי זה מתקיימות ברכתו. ומברך בדיבור. והמעשה הוא, שנושא את כפיו. ועל ידי זה שנוקדש מחשבתו ודיבורו נעשו ידיו צינורי השפעות כל טוב מהשם יתברך לבני ישראל.

ועיקר הוא גבור המעשה, כדאיתא תנחומא (עקב פ"ו) אמר ר' יוחנן כל כוי שכותחיל במוצוה ואחרי כן בא אחר וגמורה נקראת על שם גמורה לזה נקראת נשיאת כפים על שם הגמור.

ואפשר לומר שמוטעם זה נהג אדמו"ר איז החי' מסאסוב ואבי' החי' בעל לב שזוח וזקנו החי' רש' מבעלז זכותם יגן עלינו להניח ידיהם על הנקום שכאב לחולה בעת שבירכוהו

וסיפר לי דודי הגי' שלמה מאיר שנתקבל לאבי' בגלאניב שפעם אחת היה עם אביו הגי' גרשון מואלינוב ז"ל אצל הרח"ק ר' שלום מבעלזא זכותו יגן עלינו, ובא אז אחד שלא ראה בעיניו לא עלינו ונתן החי' הנ"ל, ידו על עיני העיור, ואחר כך שאל להעיור אם הוטב לו והשיב שלא הוטב לו עוד, והניח ידו עוד הפעם על עיני העיור איזה רגעים, ואז אמר העיור שהוטב לו, ואחז עוד ידו עליו ואמר לו עתה הנך רואה היטב, וכן היה שתיכף קרא העיור בספר ככל בריא אולם,

והרהר הגי' גרשון ז"ל הנ"ל בלבנו, היתכן לומר ברבים פקח עיניך, אפשר לא יתרפא ויהיה חס ושלום חילול השם.

והרגיש תיכף הרח"ק ר' שלום מבעלז ז"ל את מחשבתו ואמר לו אולינאווער רב אל יקשה בעיניכם איך הרהבתי עוז בנפשי לומר לחולה שנתרפא אך הענין הוא שישנם חולאים רחמנא לייצן שהם מוכח סיטרא אחרא וכשהגני מקדש את ידי ונותן על מקום הכאב הנני מרגיש כי כח הרע נדחה מפני זה, לזאת ידעתי לומר על ברור שנתרפא, והתפלא הח"ג הנ"ל, על הנס האחרון יותר מזה של הראשון שידע מחשבתו.

(עני לבנו ח"ג בשם ספר זכרון אלעזר)

ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא צוה אותם (י, א)

אמר מורי זקני ז"ל (הרי"ס מגור ז"ע) דיש ללמוד מזה, דעיקר עשיות המצוה צח הצווי, וזה למעלה מכל הכוונות, שהרי נדב ואציהוא שהיו גדולי עולם, והיה להם כוונות ויחודים וסודות צמעשיהם, אף על פי כן מצד שלא צוה אותם נעשו,

קל וחומר מדה טובה המרובה, המקיים המצווה לעשות כוון הצורה,
אף על פי שאינו יודע כלום, חשוב ככל הכוונות עכ"ד

(שפת אמת)

וידם אהרן (י, א)

הרב החסיד ר' ליפמן מרדומסק חתנו של הגאון הקדוש ר' שלמה
מרדומסק זעל "תפארת שלמה" הגיע לרבו הקדוש מקונק שאלו
הרבי אם יודע הוא איזה דברי תורה מחמיו, השיב החסיד, חותמי
הצדיק אמר צאהרן הכהן כמוז "יודם אהרן" וזהו מדרגה גדולה,
אבל דוד המלך עליו השלום אמר "למען יזמך כבוד ולא ידום"
(תהלים ג, יג), שאפילו צעם צרה, עוד היה מנגן ומזמר, כששמע הרבי
מקונק דבר זה הפליגו מאוד ואמר כי היטיב אשר דיבר.

הוסיף הרבי מקונק ואמר, לפי זה מובן הפירוש דברי הגמרא
בסנהדרין (ג, כג) "אמר רבי יצחק יולק זהב רותח לתוך פיו של
איתו רשע (בבבבב) שאלמלא צא מלאך וסטרנו על פיו, ביקש לגנות
כל שירות ותשבחות שאמר דוד בפר תהלים, אין הכונה לומר
שסירבו לשמוע את שירת נבוכדנצר,

אלא כונת חז"ל היא, שאמרו לו אתה מצקש לומר שירה צעוד
כתוך על ראשך, בזמן שדוד המלך אמר שירה בזהו נדף על
חיו, ומתוך סכנות נפש היה משורר. ברצוני לשמוע כיצד אתה
אומר שירה לאחר שסטרנו על לחייך, "צא גבריאל וסטרנו על פיו",
ספוג סטירה ועכשיו אמור שירה.

(שארית מנחם)

כעין זה אומרים צם הרבי מקאלק ז"ל שאמר: בשלשה מקומות
מנצח המלכות דוד ציאורים יקרים שצביל זה צלצד היה כדאי כל
הפירוש.

אחד מהם צפסוק (משלי יג, כה) "דלגה צלצ ציש ישחנה ודבר טוב
ישמחנה", מנצח המלכות, כשצא דלגה צלצ ציש ימעט וישפיל
אותה מכמות שהיא. ו"דבר טוב" הוא, אם יוכל לעזור כח לשמח
עוד את הדלגה ולחשוב כי לטובה צא מה שצא.

(יגדיל תורה)

וידום אהרן (י, א)

בעת שנסתלק הרה"צ ר' אהרן ז"ל בנו של הרה"ק ר' דוד מוסקוויצ'א ז"ע
בדמי ימיו כבן ארבעים וחמש שנים, נדעזעזע כל חצר הקודש של אביו
הק', שכן היו שבר נורא ואיום, הבשורה האיזונה פגע אותם כרעם ביום
בהיר, כאשר הניח אחריו נושפחה גדולה נושפחה גדולה של חמשה עשר
בנים יתומים צעירים בלי נושען, כולם היו עטופים ברוב צער ויגון,

אבל אחרת היו הרה"ק ר' דוד מוסקוויצ'א ז"ע, הוא לא בכח כלל, רק ישב
לו בחדרו בישוב הדעת ושלות הנפש, עיניו כל הצער בתוכו והתגבר עליו,
ונראה היה כאילו אין חושבר נוגע לו כלל, בתו הצעירה נכנסה לחדר
אביה הק' בבכי ויללה כשלא היתה היכולת בידה להבליג על צערה,
נענה הרה"ק לעומתה ואמר לה בלשונו הק': עד עכשיו, דהיינו כל עוד
שהיו בחיים, היה על כזה לבכות להתפלל ולבקש רחמים עבורו, אבל
עכשיו איך רשאים לבכות, וכן איתא אצל דוד המלך ע"ה (שמואל ב' יב)
כל זמן שהיו הילד חי עם וסיגף וביקש רחמים, ואחר שמת הילד כתיב
ויקם דוד וירחץ וגו', ושלח הרה"ק לקרוא את הגה"ח ר' זינעויל דיין ושאל
אותו השאלות העונדים על הפרק, כמו איזה טלית לשלוח, אם של שבת
או של חול, והכל עשה בישוב הדעת כאילו לא קרה אצלו כלום,

ויהי באחד מימי השבעה נכנס אחד מוחסידים לנחמו ואמר לו שיצריכים
לקבל באהבה, ענה הרה"ק ואמר: וכי אתה סובר שאין אנחנו מרגישים
בערה, מופילט, סירייסט דאס הארץ, און מושווייגט, ועל כן כתב רש"י
על וידום אהרן שקיבל שכר על השתיקה, שלא יאמרו שלכך שתק כופני
שכוונתם לא בלבד אותו ולא ציערו, רק באמת ניצטער מאוד, ואעפ"כ
שתק, ולכן קיבל שכר על השתיקה.

כיוצא בזה מסופר על הרה"ק ר' מרדכי דוב מוהארנסטייפל ז"ע שבעת
שהגיע אליו הידיעה על השריפה הגדולה בעיר הארנסטייפל שכולתה את
ביתו ואת ביהמ"ד שלו ואוצר גדול של ספרים יקרי ערך וכתבי יד, ובתוכם
גם כת"י חיבור עמום כתובות מוהרה"ק מווארדיטשוב ז"ע, וכת"י חיבור
מוכנו על כללי השמות בגיטין, לא היו אז הרה"ק בעירו, ויהי לשמוע אזנו
דאבה נפשו מאוד, והיו שריו ביצער גדול על הכתבי יד הקדושים שעלו
בלהב האש,

אבל תיכף אחר זה פג צערו של הרה"ק, ושאל מאת החסידים: הלא אמרו
חז"ל (ברכות נד.) חייב אדם לברך על הרעה כשם שמוברך על הטובה, ולמה
אין אתם מובקשים מוכני שאתן לכם "תיקון" לאחל לחיים כנהוג בעידן
חדווא, הלא אם היו באים כעת עם בשורה שהרווחתי ריוח גדול, הלא
היו החסידים שמחים מאוד והיו מובקשים מוכני תיקון, ואם כן למה אין
אתם מובקשים עכשיו, החסידים, בשמועם זאת, אכן ביקשו אז שיתן להם
הרה"ק "תיקון" לאיחול לחיים, והרה"ק נתן להם,

ואחד שהיה שם שאל מאת הרה"ק: זה אמת שהרה"ק קיים כעת את
החויב לברך על הרעה, אבל אם היה מוגיע בשורה שהרה"ק הרויח ריוח
גדול, האם היה גם כן שריו ביצער כמו שהיה עכשיו בתחילה,

אז השיב לו הרה"ק: זה שכתוב שחייב לברך על הרעה וכ"י אין הכוונה
שיבלע את האסון, דהלא הדין הוא בלע ברור לא יצא (פסחים קטו:) כופני
שיצריך לטעום המורירות,

כי אם מוגיע לאדם איזה רע רח"ל אז כון השמים רוצים שיתבונן וילעס
מרות האסון ויעורר נפשו, אך אחרי הישוב הדעת והתבוננות יראה כי
מאתו לא תצא הרעות ואז יקבל באהבה ובשמחה את הרעה כשם שמוברך
על הטובה,

אבל מקודם צריך להרגיש בהמורירות וזשה"כ "יודם אהרן" שאע"פ שהיו
לו צער על זה עכ"ז קיבל הכל באהבה.

(ליקוט מאורי אור)

ואזיכם כל בית ישראל יבכו את השרפה אשר שרף ה'

(י, ו)

בליל שבת קודש הראשון אחר הסתלקות מרן האמרי אמת זצ"ל, כשעברו
החסידים לפני מרן הבית ישראל זצ"ל לומר גוט שבת, אמר, אבא ז"ל
אמר מוכנו של השפת אמת, כתוב במיתת נדב ואביהוא "יאחיכם כל בית
ישראל יבכו את השרפה אשר שרף ה'" לא מצינו אחר כך בכתוב שבכו,
וכן מזה הלשון יבכו לשון עתיד. אלא משה רבינו אמר להם, כי עוד יבכו...
אולי כעת אינם מרגישים כל כך את גדול האבידה, אולם ברבות הימים
עוד ירגישו!

(יגדיל תורה בשם פאר ישראל ח"א)

יין ושכר אל תשת אתה ובנך וכו' (י, טו),

הרה"ק מוהר"ה מזידיטשוב ז"ע אמר צדך לחות רמו נאה מן
המורה, מתי יכול אדם מישאלל לשמות משקה המשכר,

והוא צפ' שמיני צפסוק יין ושכר אל תשת [ללא סיבה מספיקה]
רק כש"אתה וצניך אתך" כשאתה מייסב עם צני ציתך, צליל פסח
וצשצמות וימים טובים, וגם "צצואכס אל אוהל מועד" כשצואו
לקבל פני צדיק, "ולא תמותו" היינו צסעודת הודאה [כשניצל ממות

לחיים], "מקת עולם" הוא צרית מילה ע"ד חק נשאר שם, "לדורותיכם" על סעודת נישואין לזרעו, "ולהבדיל בין הקדוש ובין החול" יין לקידוש והבדלה, "ובין הטמא ובין הטהור" נסעודת פורים עד ללא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, "ולהורות את בני ישראל את כל החקים" הוא סיום הש"ס.

(ילקוט עטרת נבי צמס דעת זקנים)

ולהבדיל בין הקדוש ובין החול ובין הטמא ובין הטהור, ולהורות לבני ישראל וגו' (י, י)

צריש פרק קמא דפסחים, הנהו תרי תלמידי דהוו יתבי קמיה דהלל, וחד מינייהו רבן יוחנן בן זכאי, ואמר לה קמיה דרבי וחד מינייהו רבי יוחנן, חד אמר מפני מה צוצרין צטרה ואין מוסקין צטרה, וחד אמר מפני מה צוצרין צטרה ומוסקין צטומאה, אמר מוצטת אני צזה (שדציר לשון טרה) שמורה הוראה צצטרה, ולא היה ימים מועטים עד שהורה הוראה צצטרה, ע"כ.

צצס הגאון מוילנא וצעוד ספה"ק, שהוא מרומן צצסקו זה "ולהבדיל וגו' בין הטמא ובין הטהור" שמי שזהיר ומוציא מפיו לשון נקיה צלשון טהור, כמו שאמר הוא תלמידא "אין מוסקין צטרה" ולא אמר "ומוסקין צטומאה", צו יקום "ולהורות את בני ישראל", הוא נעשה מורה הוראה צצטרה

(המאור הגדול)

ואת הזויר כי מפרים פרסה הוא וגו' והוא גרה לא יגר טמא הוא לכם (ויקרא י"א, ז)

שמעתי מהרי"ז מרגליות ז"ל. ספיפר מאציו הרה"ח יעקב צבי ז"ל, ששמע מאציו הרה"ח יהודה לייב שלמה ז"ל, שצצת פעם צצצת קדש פרשת שמעתי, אלל כ"ק הרצ הצדיק הקדוש הרבי רבי מאיר"ל מפריםשלאן ז"ע.

וצעת רעוא דרעוין פתח צלשונו הקדוש ואמר, יש מנזה צצורה הקדושה "הכנסת אורחים", וכילד להתנהג עם אורחים צצריך לימוד, והוא, כשלוקחין אורח לציתו, צריך הצעל הצית להפריס חתיכות לחם הרצה על השלחן, שהאורה לא יתצייש מלהפריס, ויקום מהסעודה כשהוא עדיין רעצ. וגם אפילו אם הצעל הצית יפריס פרוקות לחם, אם הוא צצעמו אינו אוכל, אז גם האורה יתצייש מלאכול, ולא ישציע את רעצונו, לכן צריך צעל הצית צצעמו גם כן לאכול צצעודה, צכדי שהאורה לא יתצייש מלאכול. וזה מרומן צצורה הקדושה, "את החזיר כי מפרים פרסה", ער שנייט אהן מוציא"ס [צוצע פרוקות "המוציא"], אלל "גרה לא יגר", הוא צצעמו אינו אוכל, [כמ"ש (משלי י"ג, כ"ה) "צדיק אוכל לשוצע נפשו" (שיחות חכמים)] "טמא הוא לכם", ומאלה לא תאכלו. גם הגמל, שהוא גרה יגר, הוא אוכל על שלחנו, ואינו מפרים על שלחנו, "טמא הוא לכם" (פנים מאירים)

שני אורחים הגיעו פעם לשובות בפרמישלאן בצילו של הרבי ר' מאיר ז"ע, כיון שהגיעו בערש"ק לא הספיקו לדאוג לאכסניא, ולכן בליל שבת אחר התפילה פנו אל הגבאי, והוא אשר דאג לחם לאכסניא אצל שני בעלי בתים חשובים, אולם לא שפר עליהם גורלם, שני הבעלי בתים לא היו רגילים בניצות הכנסת אורחים כדבעי, האחד היה נמועט באכילה, ואף

שפרם הרבה פרוקות כון החלה וציוה להשים לפני האורח כנה גדולה די והותר, אך כיון שהוא עצמו היה נמועט באכילה סיים אכילתו מהר, וסילק מנתו כועל השולחן טרם היה סיפק ביד האורח לאכול כדי שביעיה, התבייש האורח לאכול עוד, ונאלץ בעל כרחו להסתפק ג"כ בניעוט אכילה, ובטרם שבע כבר בירכו ברכת המזון. "מועלה" אחרת היתה לו לבעל הבית השני, לאחר שביצע מן החלה פרס לכל אחד מן המסובים פרוסת המוציא, פרוסה קטנה, כנראה כדי שלא יראה כ"רעבתנות" ואת החלה הנתרת הגיח אצלו, כאחד שמונהו להיות "שומר" עליו, וכשראה זאת האורח, התבייש לקבל נמועל הבית עוד פרוסה, ונשאר רעב על נפשו, וכן חזר הדבר ונשנה להיות אצל שניהם למחרת בסעודת היום.

לסעודה השלישית הלכו האורחים עם מואריהם אל שולחנו הטהור של הרה"ק ר' מאיר ז"ע, ראה והרגיש אותו צדיק ברוח קדשו ברעבונם של האורחים, וכיון שאותה שבת פרשת שמוני היתה פתח באמירת התורה ואמר:

"גדולה הכנסת אורחים מקבלת פני שכינה" והנה כמה מידות יש במוכנים אורחים יש שביצע ופורס מן הלחם ומגיש לאורחים כדי שביעיה, ואף הוא עצמו יושב ומאריך באכילה ככל יכולתו למוען יחוש עצמו האורח בטוב, ולא יבוש לאכול כאוות נפשו, והוא אשר נרמז בסינוי הטהרה בפרשתינו "כל מפרסת פרסה" כל שפורס מלחמו לפרוסות ונותן מוננו לאורח, ואף הוא עצמו יושב ואוכל עמו מועלה גרה עליו נאמר אותה תאכלו אצל זה תאכלו, כי הוא מוקיים המוציא כראוי, והיא המודה המשובחת.

אולם יש מוכנים אורח שפורס לעצמו ואוכל לשוצע נפשו, אך אינו פורס ליתן חלק יפה לאורח, ועליו נאמר אך זה תאכלו כי מועלה גרה הוא עצמו אונם אוכל אבל ופרסה פרוסה לאורח אינו מפרים ומוסיים הכתוב טמא הוא לכם מודה מוגנה היא זו. ויש אשר מודתו יפה בניעוט אכילה, ואף שפורס הרבה פרוקות לפני האורח, אך כיון שעליו לאכול לבד מתבייש הוא ונשאר רעב, ועל כך אומר הכתוב להלן כי מפרים פרסה הוא אבל והוא גרה לא יגר, הוא בעצמו אינו אוכל, ואף זה טמא הוא לכם. בסינוי את הדברים שרק המוארים והאורחים הבינו היטב כוונת הדברים למוי הם, קרא הצדיק לשני האורחים ופרס להם מן החלה חתיכה הראויה להתכבד וציוה להגיש לפנייהם סעודה ביד רחבה.

כי אני ה' הבעלה אתכם במארץ מצרים להיות לכם לאלקים (יא, מה)

שמעתי צצס הצעל שם טוצ זלה"ה, היינו שגס הצצרי גשמיות והארציות, שמכנה צצס "לכס" על דרך "חציו לה" וחציו לכס" (צ"ה טו, צ), יהיה גם כן לאלקים צצלי שום תאוות עולם הזה.

(צעל שם טוצ)

כי אני ה' הבעלה אתכם במארץ מצרים להיות לכם לאלקים (יא, מה)

איתא צצמס" צ"מ (ס"א, צ) אמר ליה אנה המעלה קא קשיא לי, מאי שנא הכא דכתב רחמנא "המעלה", אמר ליה לכדתניא דצי ר' ישמעאל, אמר הקצ"ה אלמלא לא העליתי את ישראל אלל לפי שאין מטמאין צצצרים דיי עי"ש,

הנה על מלת "שרץ" תרגומא רחש, כמו לכל ריחשא דרחיש על ארעא, ופירוש מלת רחש, הוא ענין מהלך לאט לאט שלא צצמרוה, כענין שנאמר (מגילה טו ז) ושפתיה מרחשין, דהוא ענין דצור צלמש שאינו ניכר, ולכאורה אינו מוצן פירוש התרגום, כי אדרבה אנו רואין מהלך השרץ הוא צצמרוה מאוד, וגם מלת "שרץ" יש צו צירוף וטעם שמו מפני שרץ (ש' סגולה ור' קמועה), אמנם נאמר

ולהבדיל בין הטמא ובין הטהור, ובין הזויה הנאכלת ובין הזויה אשר לא תאכל (יא, ב)

יש לדקדק, כיון שהקדים טמא לטהור, היה לו להקדים גם כן "ובין החיה אשר לא תאכל" ואחר כך "החיה הנאכלת" כסדר הקודם, ויש לומר על פי דאיתא בגמ' (יומא פג, ב) בעצרה שהריחה ציוס הכפורים, דחד לחשו לה בצאניה שהוא יום הכפורים ולא אכלה, [ויאל ממנה ר' יוחנן] וקרו עלה "בטרם אלכך צבטן ידעמך" (ירמיה א, ה), וחד אכלה, [ויאל ממנה רשע] וקרו עלה "ורו רשעים מרחס" (תהלים נח, ד).

וזה מרמז הכתוב, "להבדיל בין הטמא ובין הטהור" שדעו איזה ולד טמא או טהור, הסימן הוא "בין החיה הנאכלת" כי יולדת נקראת חיה כידוע, ואם היא אוכלת דבר טמא הוא סימן טמאה, "ובין החיה אשר לא תאכל" פרוש שאינה רוצה לאכל דבר טמאה, זהו סימן טהרה, וממילא נכתב הפסוק כסדר וכנ"ל

(נמח לדיק ודומה בשם רע"א ז"ע וכן בשם הגר"א ועוד) ***

סיפר הרד"ג ר' נושה יואל ז"ל [אבי"ד טשיזווע זארנאוועע] שבינו עלונויו נסע פעם אחת יחד עם רבינו זצ"ל הרי"ם נגור ז"ע, וראה שפעם כשהתאכסו רבינו בעיר אחת והגישו לפניו לאכול, ולקח כמנה פנאים את הכף עם הנורק סמוך לפיו כרוצה לאכול, וחזר ושפך הנורק לקערה. ואמר כנראה המאכל כשר ועם כל זה אין לבו נניחו לאכול, ולא אכל. אחר חקירה ודרישה נתברר שזה היה בשר בכור שלא נמכר כהלכתו, ובאו להודיעו, אבר, בודאי אתם חושבים שזה ענין ששייך לרבי, תדעו שלא כן הוא, ובאות כל איש ישראל יכול להרגיש זה, אם לבו נותן לו לאכול או שלא לאכול, ועל זה נאמר בתורה "בין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל", ופירוש הנאכלת "זואס עס לאזט זיך עסין" [שניתן לאכלה], ואשר לא תאכל "זואס עס לאזט זיך נישט עסין" [שלא ניתן לאכלה] (ליקוטי הרי"ם)

ויאמר בושדה אל אהרן הוא אשר דבר ה' לאומר בקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד (י, ג)

במדרש אמר משה לאהרן אחי צמיני נאמר לי שאני עמיד לקדש את הצית הזה וצאדם גדול אני מקדשו, והייתי סבור שמא צי או כך הצית הזה מתקדש ועכשיו שני צניך גדולים ממני וממך, ומה מאוד ראוי להתצונן לפי מה שדרשו ז"ל (תענית ד, א) על מאמר (ירמ' יט) אשר לא צייתי ולא עלתה על לבי זה יחזק בן אצרהס כי מעולם יקר צעיני ה' המותה לחסידיו ולא ישר צעיני ית' שיקריצו בן אדם קרצן, וא"כ מה היה הלורך החינוך צמימת צני אהרן עד כי הוא ית' גילה זאת מתחלה למשה, לקרב הדברים אל השכל איזה צורך הי' בכייתת בני אהרן לחינוך המושכן יבואר הענין ע"ד מליצה

מישל לשר גדול שבנה עיר והושיב שמה סוחרים ורוכלים וראה להדר אותה ולפאר אותה בכל מיני פאר ויופי המושך לתוכה אגמים ונהרות ובנה מעליהם גשרים, נטע בה כל עץ פרי נחמד לכראה וטוב לנאכל גם כל מיני בשמים כליל בהדרה, שלא יחסר כל בה, ויהי ככלותו כל מלאכתו בתיקוני העיר קרא לאחד החכמים וישאל את פיו, לאמר התבונן נא בעיני תיקוני העיר אשר טפחתי ורבייתי, היש עוד מזה, לעשות ולא עשיתי, כי זה כל ישעיו וכל חפיצו לבלי יחסר בה כל מאומה, ועתה הגידה לי ואשמע, ויען החכם אחרי רב התבוננות, הלא רופא אין בעיר הזאת וכי אפשר לדור בעיר שאין בה רופא, כשמוע השר את דבריו ניד שלח ספרים אל בתי

צדך משל, כשהאם מהלכת וצנה כרוך אחריה, הגם שהאם מהלכת לאט וצנה רץ אחריה, אינו דומה מהלכו למהלך האם מפני רגליו הקטנים ופסיעותיו הקצרים, וזה אפשר שנצרך מהלך המרוצה לצריות קטנות כמו השרצים, כי לולי מרוצתם אין צפסיעתם כלום, וכל היום ילכו ולא ישיגו חפצם, והגם שהם רצים, אינם דומים לפסיעה אחת שלא במרוצה מהצריות הגדולות, ולכן מרגום של שרץ, הוא רחש, פירוש הגם שתנועתם במרוצה מכל מקום הוא עומד על מקום אחד,

וכזה נצאר הענין צאדם, פעמים שיש לו מוחין גדלות ופעמים שיש לו מוחין דקטנות, ואף על פי כן ישראל קדושים הם ואינם נופלים ממדרגתם, ומתחזקים ומתמרמרים בצפסם על אשר נפלו ממדרגתם בקטנות המוחין, וחוזרים בתשובה ומתחזקים והולכים יותר במרוצה לעשות רצון קונם, ואף על פי כן הוא ע"י מוחין דקטנות, מה שאין כן בגדלות המוחין הם הולכים לאט, ומשיגין יותר,

וכמו שאני צעמני פעם אחד ראיתי הריצ"ש ז"ל בחלום ושאלתי אותו, מפני מה בתחלת עבודתי כאשר נכנסתי אל הדיקים ללמוד ממעשיהם והרגלתי את עצמי לעבוד הש"ת, הרגשתי צעמני שינוי לטובה מיום אל יום צעסק החורה לשמה ובכוונת התפלה ושאר מעשים, ועתה אינני מרגיש כלל השינוי, ונדמה לי כמו יום אחתול כן היום, וכמו כן יום מחר,

והשיב לי צדך משל, כשהתינוק לומד א' ב' או סידור או חומש, מדי יום ציומו ניכר השינוי בו שלומד יותר ממנה שלמד אתמול, למשל בשבוע העבר למד פרשה א' חומש ועתה לומד ב' פרשיות וכיוצא בו, מה שאין כן אם הולך ומתגדל ולומד צעמנו גפ"ת עם הפוסקים, והוא מפולפל גדול, אין ניכר בו שינוי יום מיומו, אמנם לפי ראות עיני השכל צודאי מה שהאדם נעתק בגדלותו יום מיומו במדרגה, הוא גדול אלף אלפים ככל המדרגות שהתינוק נעתק בכל השנה, כי המה בקטנות עכ"ל ודפח"ת, והוא דבר חכמה נפלאה, ועל פי הענין הנ"ל תצין כמה עניינים בצפירה בגדלות וקטנות,

(עבודת ישראל)

ואת הזוה"ק (יא, יט)

פירש"י למה נקרא שמה חסידה שעושה חסידות עם חזרותיה במזונות (חולין סג, א), שמעתי מאחי כבוד מו"ה ר' ישע"י נ"י בשם הרה"ק רבי ישראל מרוזין ז"ע, שרש"י כתב טעם על קריאת שם העוף "חסידה" מפני שעושה חסד עם חזרותיה, ולכאורה יפלא אם היא עושה חסידות מדוע היא עוף טמא ולא טהור,

ואמר הרה"ק, מפני שטבע עוף זה הוא לעשות גמילות חסדים וטובות רק עם חזרותיה למינה, אבל עופות שאינם ממינה היא דורסת והורגת, וזה שדייק רש"י בלשונו שעושה חסידות עם חזרותיה דווקא, ולא עם שאר מינים,

ואמר הרה"ק ז"ל, וכן הענין עם אותם החסידים שדעתם נבערה, וסוברים שאין חיוצם לאהוב ולגמול חסד רק עם אותם אנשים שנוסעים לרצם, ואם הם חסידים מרצ אחר מתלוצצים עליהם, הם צבחינת חסידה שאינה ממינים הטהורים, אבל האיש הישראל שרוצה לטוהר עצמו צריך לאהוב כל איש ישראל, זה כוה.

(עירן קדישן בשם לקוטי שמואל)

חינוך הרופאים לאמרי שלחו לי את הרופא היותר מלומד ובקי מכולם, הרבו עלי מזהר ומתן ואתנה, ויכתבו אליו כי יתן כך וכך לשנה או אז ישלחו אליו רופא חכם שאין כנוהו בכל המדינות כי ימלא ידו לרפאות כל חולי וכל מכה עד דכדוכה של נפש, ובהביע השר את הסכמתו להגיל שלחו לו קביעת זמן לכותי יבוא הרופא הגדול לשכון כבוד בעירו המהוללה, ויהי בהשמוע הדבר בבית השר ובבתי כל יושבי העיר שמחו מאוד לקול השמועה, ובהגיע הזמן המיועד שנקבע, נתאספו ובאו שרים ורוזנים מכל הערים והעיריות מרחביה, וכל תושבי העיר כולם נקבעו באו לקבל פני רופא חכם כנוהו שישמעו הולך בכל המדינות, ובהגיע הרופא לעיר, קיבלו פניו בתוף ובזמרה ובמושתה גדול, והשמחה פריצה למעלה מגדותיו, והאנשים אנשי העיר שאלו זה לזה, מי יתן לנו כעת איש חולה לנסות בו את הרופא, ויען אחד העומדים שם ראשי כבד עלי מאוד, ויקחו אותו ונגשו אתו לפני הרופא, ויאמרו איש אל אחיו, כנוה גדולה מזלו של האיש הלזה, כי הוא בא ראשון אל הרופא הגדול הזה, ובוודאי יתמוך בכל עוז להשיבו אל איתנו עד מחרה, בכדי להגדיל שמו במקום החדש הזה, ויינו הרופא להביאו אל ביתו למען יוכל להשיגו עליו היטב ולבדוק את חליו ולהמציא לו מזור ותרופה הרופא התעסק ברפואתו ובזבז עליו דמים מרובים על סמים ומרקחות יקרים והי מטפל עמו ימים אחדים ולבסוף מות החולה תחת ידו,

ותהי ממונה גדולה בעיר, כל השומעים זאת יצחקו על הרופא ונבאש ריחו בפני כל החנון, ויקרא אליו השר ויאמר לו הגידה נא לי מזה הי ענין מיתת האיש הזה? הלא לא הי לו מחלה אנושה, ואם הי באמת מוכתו אנושה הי לך להבין ולמנוע עצמך מולבזו עליו רפואות יקרות כאלה ללא תועלת, ואיך הקלת בכבודך כ"כ עד כי לבי דוי,

ויען הרופא בחכמתו ויאמר להשר דע ידידי כי אני בתבונות כפי סבותי אל האיש הזה מזה שהסיבות, כי אנכי ידעתי ושמועתי קול המון קריה, שכולם מדברים כי רופא חכם גדול בא לעירנו אשר חכמתו גדולה ובידו להעלות ארוכה ומרפא לכל מחלה וכל נגע ואף אם חרב חדה של מות מונחת על צוארו של חולה, הרופא ברוב חכמתו הי אותו וירפאהו, וא"כ אפוא מי יודע כנוה סכנות נפשות יביאו על עינכם להיות בסובאי יין וזוללי בשר לאכול אכילות גסות, לצבות בטן ולשתות שלא כדת, וגם בשאר מועשים המפסידים הי האדם, אמנם יסמכו עלי בחושכם כי רפואתם בטוחה, וא"כ יסבבו לי להיות נמנה עם המומים יותר מועם המוחים, כי מי יודע אם לדברים האלו יועיל רפואות,

לכן חכמתי עמודה לי לעשות כה בעת בואי הנה, להבהיל את העם לאמר, אל תבטחו ברופא ואל תאמינו ברפואות, כי מי לנו עוד רופא יותר גדול מזה, אשר שמו הולך לפניו בכל המדינות, ולמי כל חמדת סגולות הסמים עם כל צרי גלעד וכנוה טרח להשתדל ברפואתו של זה, ועם כל זה לא עלתה לו, לכן כל שומר נפשו ירחק מכל דבר המזיק ולא יסתכן בנפשו והנמשל אחר שנתן הקב"ה התודה"ק לישראל ויכונן את בית ישראל להיות לו לעם, ראה כי טוב להכין להם גם רופא חכם אשר יוכל לרפאות לאיש איש נגעי לבבו חטאתו ואשמו, מדאגה פן יחטא ואשם, והכין להם בית מרקחת מלא מכל מיני סמים צרי וגלעד,

המושכן והמזבח והקרבנות הנוה בית המרקחת, והכהן המקריב הוא הרופא להעלות ארוכה ומרפא למחלת הנפשות, וכאשר נשלמה הבית ונתמלא יד הרופא הוא הכהן לשרת בקודש, ותקחל העדה ברוב שמחה על הרופא היקר הזה ועל הסמים והרפואות היקרים, עד כי היה להם מקום לחשוב ולאמר חלילה שמוהים והלאה אין לנו להזהר כ"כ כי גם אם יקרנו מקרה חולי, הלא הרופא החכם ירפאנו, כאותם שאמר עליהם הנביא ע"ה (ירמיהו ז) "אל תבטחו לכם אל דברי השקר לאמר היכל הי היכל הי היכל הי המזה" ויהי נקל בעיניהם מלהזהר בשמירת נפשם, ולמנוע הוציא דבר זה מלב החנון שלא יבטחו לא בהרופא ולא בהרפואות ולא תהיה חטאת החטאים גדולה,

לכן סיבב מיתת נדב ואביהוא שהיו חביבים מאד בעיני אלקים ואדם, ונפגעו ביום חינוך הבית על דבר קטן, והמה"ד לא נשא פני אהרן הכהן, ולא בית

המקדש הגין עליהם, על זאת אמר השי"ת בקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד, והיינו מומי דמוה להנמשל להבין סיבת המיתת

והנה במדרש שם בסמוך ר' יצחק פתח נמלאו דצריך ואוכלם ויהי דצריך לי לששון ולשמחה לצדי כי נקרא שמך עלי הי אלקי צדקות (ירמיהו טו) א"ר שמואל בר נחמן זה הדיבור נאמר למשה צפיני ולא נודע לו עד שצא מעשה לידו וכו' סבור הייתי או צי או צך וכו' ועכשיו שני צניך גדולים וכו' אהרן שמך וקבל שכר וכו' הנראה בתכלית כוונת המאמר עם מה שנ"ע עוד מאמרם ז"ל במקום אחר (ויקרא רבה ט) ר' יודן פתח אס על פיך יגזיה נשר (איוב לט) אמר הקב"ה לאהרן על מימך פומך הייתי משרה שכינתי על גבי הארון, משם חפר אוכל משם היה נוטל אוכל של כל ימות השנה למרחוק עיניו יצטו מראש השנה היה יודע מה צסופו ואחר כל השנה הזה ואפרוחיו יעלעו דס, ראה אפרוחיו מנגעין צדמנה ושמך אלא וצאשר חללים שם הוא צאשר חללים נדב ואביהוא שם הוא השכינה ע"כ ולצוא אל הציפור נחזור אל דברי המשל הנ"ל

והנה להבין הענין למה שמח אהרן ולא רק שתק, מומיך המוגיד מדובבא וחוזר אל הנמשל דלעיל,

השר ההוא בבנותו את העיר ורצה להמשיך לתוכו בארות מים לשתיה ואגמי מים ליופי, לא הצליח למוצא מים, וכנוה שנסה לחפור בארות עמוקים, לא היה בהם מים, וישלח אחר אומן חכם, אולי חכמתו תעמוד לו למוצא מעין ומקור מים נאמנים, כי לולא כן תהיה כל מלאכתו לריק, ויבוא החכם וילך הנה והנה בכל פינות העיר, ויאמר אל השר, דע אדוני כי בצד זה של העיר אני יכול להוציא מים רבים נאמנים, ואחר מספר ימים יתחילו המים לצאת, וזה לך האות שהם מים נאמנים אשר לא יזבו, שבעת בוא המים, הם יבואו בכח וברעש גדול כ"כ שהחומה הסמוכה וכן מספר בתים יפלו מחוזק המים, ויאמר אליו השר, על פחד החומה והבתים לא אדאג, ומי יתן ואראה שכנים דברך ואשיג מים לצרכי העיר, כי ללא זה כל מלאכת העיר לריק היא, והאומן הזה עשה בחכמתו מזה שעשה, ובתום ימים מועטים פרץ מן האדמה פרץ מים כבירים שוטפים עד כי פרץ ויחרוס בית חומה גבוה והפילה לארץ ויבוא בעה"ב לפני השר ויצעק על שברו, כי באו מים שוטפים והפילו בית תפארתו, וישמח השר מאוד לקול דבריו, עוד זה כודבר והנה בא שני וצועק על ביתו שנפל והנה גם שלישי ורביעי וזעקים, והשר יושב ושוחק ולבו טוב עליו, והמזה עומדים משתאים ומחרישים ומתפללים איך יתכן שישמח השר בהפסד כזה שהפסידו, שהרי ידעו שהשר אוהב חסד וגם שהשקיע כל כספו ומרצו בבנין העיר, ואיך לא מוצטער בנפול הבתים האלו,

ויען השר ויאמר להם, הלא לכם לדעת, כי אין עיר יכול להתקיים ללא מים, גם אם העיר גדולה שבעתים, וא"כ איך לא אשמוח, הלא החכם אמר לי סימן זה מתחלה, ועתה כבר יש מופת בידי שלא יחסר מים בעיר לעולם

והנמשל, כי הוא ית' אמר לעשות מושכן וכלים, וישרה שכינתו בו, ונתן סימן על אכזבית ההבטחה זו "בקרובי אקדש",

ועתה כי נשלמה המלאכה וראו כי בא האות והמופת כי מתו נדב ואביהוא, אז אמר אהרן מזה מואד עליו לבי אחר כי זכינו אל אשר צפינו.

זה מאמר המדרש ואחר כל השנה הזה ואפרוחיו וכו' ראה אפרוחיו מנגעין צדמנה ושמך אלא וצאשר חללים שם הוא כי ע"י החללים נדב ואביהוא נתברר לו כי השרה הי' שכינתו צדמנה הזה, וזהו שדרש ר' יצחק מאמר נמלאו דצריך ואוכלם, ויהי דצריך לי לששון וכו', והטעם כי נקרא שמך עלי וכו' והבין

(משלי יעקב)

הגה"ק רבי חיים האלברשטם מצאנו זי"ע

"הדברי חיים"

כ"ה ניסן תרל"ו

רבינו "קודש הקדשים כאחד מן הראשונים, שר התורה, עיני העדה, רבן של כל בני הגולה בנגלה ובנסתר, יחיד בדורו, הרב הדומה למלאך ה' צבאות מרן רבי חיים האלברשטם האב"ד צאנו" [לשון קודשו של הגאון בעל ש"ת נפש חיה זצ"ל]

נולד בטארניגראד לאביו הגה"צ ר' אריה לייבוש, שהיה חסיד גדול והיה נוסע לצדיקים, וזכה לבנו רבינו מברכה שקיבל מהרה"ק רבי משה מפשעווארסק זי"ע, (עיין להלן באריכות) ולאמו מרת מרים (אשר היתה מפורסמת לאשה צדיקת בעלת רוח"ק)

הסתופף בצל הרבה צדיקים אבל החשיב כרבותיו ג' מהם, הרה"ק הרבי מלובלין זי"ע, הרה"ק הרנ"צ מראפשיץ זי"ע שהיה רבו מובהק, והרה"ק הרצ"ה מזידיטשוב זי"ע.

כשהגיע לפרקו נלקח כחתן אצל הגה"ק ה"ברוך טעם" מלייפניק זי"ע, וכפי שכותב רבינו בהקדמת ספה"ק "ברוך טעם" וזלה"ק: "בהיותי בר שיבסר זכיתי להסתופף בצל הקודש ה"ה מו"ח הרב הגאון מופת הדור מוהר" ברוך פרנקל זצלה"ה, ומאד נמצאתי חן בעיניו, וידו לא זזה ממני, ולערך שנה אחת הייתי אתו, למדנו כמעט רוב הש"ס עם הראשונים וכל שעה הראני גדולות ונפלאות בפלפולו"

ואח"כ היו לו עוד ג' נשים, כי ה"י בבחינת יעקב אבינו. ונודע ומפורסם בכל קצווי ארץ רוב קדושתו וצדקתו, אשר הקדיש כל ימיו לתורה ועבודה בדביקות ויראה גדולה במסירות נפש ממש, מנעוריו עד אשר אתקטר בחד קטירא לחיי עלמא. ואת אשר ראו עינינו ביום פטירתו אין די באר, כי קידש עצמו כשרפי מעלה ביחודים ובהתלהבות גדול לא פסק רגע עד אשר דבקה נפשו באור עליון. וסיגף עצמו כל ימיו באש ובמים במקואות אין שיעור. וצדקת פזרונו אשר מידי הטהורים פירנס למאות ולאלפים עניים ואביונים אלמנות ויתומים, ועד אשר נתן להם את חוקם דבר יום ביומו לא נתן מקודם טרף לביתו, ועלתה צדקתו לאלפי אלפים כסף לשנה [לשון בניו הקדושים, בהקדמת הספר הק' דברי חיים].

ומי חרש אשר לא שמע גדולתו בתורה וצדקתו ויראתו, ומי עיור אשר לא ראה צדקתו כמה יחלק לעניים, וכל הגה ואומר אשר יצא מפיו בברכות ותפלות בכל כוחו והתלהבות לבבו, כולו קודש לה' עד אשר השלהבת יוצא מאליה. [לשון קודשו של הגאון בעל שואל ומשיב זצ"ל].

כיהן ברבנות ברודניק בזאלין ובצאנו ונתבקש לישיבה של מעלה בכ"ה ניסן תרל"ו ונטמן בצאנו.

זקה"ק מצאנו אחז עצמו כמקבל שלישי מהבעש"ט, כי רבו, הרה"ק מראפשיץ, היה תלמיד של הרה"ק המגיד מזלאטשוב זי"ע.

(כ"ק מרן אדמ"ר שליט"א. בצילא דמהימנותא, גליון עה.)

הגאון הנודע רבי אפרים זלמן מרגליות זצ"ל מבראד נתן פעם קויטל לזקה"ק מצאנו בצעירותו, אבל הוא לא רצה לקחתו. רק אחר שרבי אפרים זלמן התעקש ועמד על כך, הסכים לקחת הקויטל. אחר כך אמר זקה"ק, שנתנת הקויטל של רבי אפרים זלמן, חשובה אצלו כמו הסמיכה שיש לו מרבו הרה"ק מראפשיץ.

(כ"ק מרן אדמ"ר שליט"א, בשם כ"ק מרן זי"ע. בצילא דמהימנותא, גליון רמז.)

שמעתי מהגה"ק מנאסויד זי"ע ששמע מרבו, המהר"ם שיק זי"ע, שישב פעם בשיעור אצל רבו החתם סופר זי"ע, ובאמצע השיעור הגיע מכתב מזקה"ק מצאנו. בדרך כלל לא היה החתם סופר מפסיק באמצע

השיעור, אבל מחמת חשיבות המכתב, הפסיק באמצע לקראו, ואחר כך הפטיר: "דער פאלאק שטרייט גוט"...

(כ"ק מרן אדמ"ר שליט"א, בשם כ"ק מרן זי"ע. בצילא דמהימנותא, גליון רמח.)

פעם שאל אדם אחד את הגה"ק בעל אבני נזר, על דברי הגמרא (יומא סח, ב, ה) הרואה כהן גדול כשהוא קורא, אינו רואה פר ושעיר הנשרפין, והרואה פר ושעיר הנשרפין, אינו רואה כהן גדול כשהוא קורא וכו', שלכאורה מי הוא זה שילך לשמוע קריאת התורה מפי הכהן גדול, שיכולים לשמוע זאת בכל עת, ויותר על מחזה שריפת הפר, שהיה אחת בשנה, ביום הכיפורים. ענה לו האבני נזר: אילו שמעת את קריאת התורה מפי הרב מצאנו ¹, היית מבין איך היו אנשים שרצו לשמוע את קריאת התורה ולוותר על שריפת הפר...

(כ"ק מרן אדמ"ר שליט"א. בצילא דמהימנותא, גליון פרשת וישב תש"ס)

זקה"ק מצאנו היה פעם אצל פרופסור נכרי בעיר ווינא, שהיה מלומד והכיר בזקה"ק שהוא אדם גדול. שאל הפרופסור את זקה"ק: וואס טוט די ראבינער? [במה עוסק הרב?], וענהו: מיר שטודירן [אנו לומדים]. הגיב הפרופסור בלשון דייטש: יא, יא, מיר אלטע, שטודירן און מיר וואסין גאר ניקס, און די יונגע, גאר ניקס שטודירן און וואסין אלעס... [כן, כן, אנו המבוגרים, לומדים ואיננו יודעים כלום, אבל הצעירים, אינם לומדים כלום ויודעים הכל].

בתוך הדברים ביקש הפרופסור מזקה"ק שיסביר לו ענין החסידות. הסביר לו זקה"ק, שמצד הטבע יש לכל אדם צינור מחבר בין המח ללב, אלא שבלידת האדם נסתם הצינור, ודרך החסידות ללמד את האדם לפתוח מחדש את הצינור שיחבר ביניהם. הפרופסור הקשיב לדברים והתעמק בהם מאד. כשיצא זקה"ק משם, אמר למלווי: הראיתם איך הגיע הגוי לדביקות וכמעט להתפשטות הגשמיות? ²

יום או יומים אחר אותו מעשה, מת הפרופסור הנכרי. בסעודה שלישית בשבת שלאחר מכן, אמר זקה"ק בתוך הדברי תורה: החכם מאומות העולם אמר, שהזקנים לומדים ולומדים ויודעים שאין יודעים כלום, אבל הצעירים אינם לומדים וכו'.

(כ"ק מרן אדמ"ר הגה"ק מצאנו שליט"א, בשם כ"ק מרן זי"ע. בצילא דמהימנותא, גליון מח)

הגאון רבי אשר אנשיל יונגרייז זצ"ל מטשענגער ביקר פעם אצל זקה"ק מצאנו בתשעת הימים וראה אוכל סעודת בשר לרגל סיום מסכתא, כפי שהיה נהוג שם, וזה היה פלא בעיניו. לאחר הסעודה, כששמע וראה את זקה"ק אומר ברכת "רחם נא" שבברכת המזון, אמר שעכשיו הוא מבין איך מותר לו לאכול בשר...

(כ"ק מרן אדמ"ר שליט"א. בצילא דמהימנותא, גליון עג.)

בשנת תרכ"ג חלה זקה"ק מצאנו אנושות ובכל המדינות עוררו עבורו רחמים. גם הגאון רבי יוסף שאול מלעמבערג זצ"ל, בעל שואל ומשיב, גזר תענית, הכריז על ביטול מלאכה בעירו וצוה לנעול החנויות כמו בתשעה באב. לבסוף זכה זקה"ק לרפואה שלימה וחי עוד שלש עשרה שנה. אמר אז זקה"ק, שהוא מרגיש שהוסיפו לו שנות חיים שיהודים פעלו עבורו [די וועלט האט מיר אויסגיבעטען], כי באמת כבר הגיע זמנו להסתלק מן העולם והוא חי כעת רק בזכות תפילות בני ישראל.

(שיעור חומש"רש"י, פרשת פנחס תשל"א; בעידן רעוא דרעיון, פרשת חקת תשל"ו; כ"ק מרן אדמ"ר שליט"א. בצילא דמהימנותא, גליון רסו)

פעם היה דוחק גדול אצל זקה"ק מצאנו, עד אשר נתעלף בנו, זקה"ק מגארליץ. לאחר שהשיבו את נפשו, שאל אותו אביו: אמור נא, מה עלתה במחשבתך בזמן ההתעלפות? והמשיך: כשאני הייתי צעיר ונפלתי בהתעלפות, דימיתי, אפשר מיינט מען שוין ³... עשיתי חשבון

3 הכוונה: חשבתי שכבר הגיעה זמני להסתלק מן העולם.

1 שהיתה, כנודע, בלהב אש ובדביקות עילאה, בקולות וברקים ובהתלהבות יתירה
2 כי חרה לזקה"ק שנכרי הגיע למדרגה כזו."

הנפש וראיתי שאני תולה בזקני הקדוש החכם צבי בחוט השערה, אוי ויי, מיט איין האר [בשערה אחת]...

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א. בצילא דמהימנותא, גליון פרשת וירא תש"ס.)

פעם היה הרה"ק רבי ישעיה מקרעסטיר זי"ע בצאנז, אצל זקה"ק, ובאותה עת נדרש זקה"ק למעות, עבור צורכי צדקה. כדרכו תמיד ללוות כספים מאנשים לצדקה, שאל גם הפעם למי יש כסף ללוות, אבל הנוכחים התחמקו. פנה זקה"ק אל רבי ישעיה, שהיה יתום וחסך לעצמו כיס עם מעות, ושאלו: ישעילע, יש לך מעות? וענה שיש בידו. אמר לו זקה"ק, שיביאו אליו, ורבי ישעיה מסר את כל הכיס עם הכסף שברשותו. אחרי מספר ימים החזיר לו זקה"ק את הכיס עם כל הסכום. לימים התבטא רבי ישעיה, שהקב"ה חנן אותו דעת, שלא ספר המעות, לא כשנתנן לזקה"ק ולא כשקיבלן חזרה, כי מאז, כשיש בידו כסף, הוא מכניסם לתוך כיס זה, וכן כשהוא נזקק למעות, הוא מוציא משם, ומעולם לא חסר לו כסף...

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, בשם כ"ק מרן זי"ע. בצילא דמהימנותא, גליון כב.)

אשה אחת באה אל זקה"ק בבכיות נוראות, שבעלה חולה לב, עד שהרופא סבור שימיו ספורים, ויש להם בבית ילדים רכים שישארו יתומים ועזובים. אמר לה זקה"ק, שתתן לבעלה לשתות קפה שחור [שכידוע, מזיק מאד ללב]. האשה עשתה כפי שנצטוותה ובעלה התרפא כמובן.

באותה תקופה לקה גם שכינו של החולה במחלת לב. כשהנשים דיברו ביניהן, סיפרה אשת החולה שהתרפא, שיש לה רפואה בדוקה, לשתות קפה שחור. נתנה גם אשת החולה השני לבעלה לשתות קפה שחור, אלא שמצבו החל להתדרדר ונהיה מסוכן מאד.

נסעה האשה אל זקה"ק, לספר מה שקרה. כששמע זקה"ק שנתנו לחולה לב קפה שחור, התחיל לצעוק: איך יתכן כזאת, שנתונים קפה שחור לחולה לב, שזה סם המות בשבילו. הוא צעק בריתחא. וכי מחיה מתים אני?... התחילה האשה לבכות ביללות נוראות, שיש לה ילדים צעירים בבית, אבל זקה"ק לא שם לב אליה, עד שהרבנית נכנסה אליו ובקשה רחמים, כי הם עשו זאת על פי עצתו לחולה הראשון. לבסוף הסכים זקה"ק לאחל לו רפואה שלימה, וצוה שיתנו לו לשתות קפה שחור, וכמובן שהתרפא...

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, בשם כ"ק מרן זי"ע. בצילא דמהימנותא, גליון כה.)

רב אחד, שהיה חולה על הריאות וסבל מזה מאד, היה מגיע כל שנה, קודם הקיץ, אל זקה"ק מצאנז, שיורה לו לאיזה מרחצאות לנסוע כדי להתרפא. שנה אחת, כשהזכיר עצמו לרפואה קודם הפסח, הפטיר לעברו זקה"ק: הלא מרור הוא מיכלא דאסוותא, מאכל של רפואה... תחילה דימה הרב, שבוודאי היה זקה"ק שקוע בשרעפיו, ולכן טעה לומר שמרור הוא מאכל רפואה, בעוד שלשון זה מובא בזוהר הקדוש (פרשת תצוה, חלק ב קפג, ב). על המצה, שהיא מיכלא דאסוותא. לכן חזר ושאל, אבל שוב ענה זקה"ק כבתחילה.

שב הרב ונסע לביתו, וכשהגיע ליל הסדר, שתה רק יין צימוקים מרוב יסוריו על הריאה, אבל בכל זאת התאמץ לאכול את המרור, אלא שמיד התחיל להשתעל מאד וכל גופו החל לפרקס בצורה נוראה, עד שנפל על הרצפה ונרדם. כשקם בבוקר, היה לאיש אחר, כשהוא בריא לגמרי ואינו מרגיש שום כאב. לימים, כשביקר אצל רופאו וראה שהכל כשורה, שאלו מי ריפא אותו, וסיפר שאכל מרור והתחיל להשתעל וכו'. אמר לו הרופא, שהריאה אצלו לא היתה מונחת במקומה כי נתקעה בין צלעות, ולכן סבל מזה מאד, אבל מעוצם השיעול ופרקוס גופו, שבה הריאה והשתחררה למקומה וכך התרפא. הוברר, שאכן המרור הוא מיכלא דאסוותא...

(כ"ק מרן אדמו"ר משומרי אמונים זצ"ל, בשם כ"ק מרן זי"ע. בצילא דמהימנותא, גליון כה.)

אצל זקה"ק מצאנז היה אסור להזכיר כאב שיניים, כי היה אומר, שכאשר היה אברך, היו לו כאבי שיניים שאין בכוח אנושי לסבול, עד שהוכרח ללמוד ברציפות כדי שישכח מהיסורים. בזה היה מסיים לאדם המתלונן: תלמד תורה ולא תרגיש בכאבים...

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, בשם כ"ק מרן זי"ע. בצילא דמהימנותא, גליון פרשת שמיני תש"ס.)

זקה"ק מצאנז אמר: אני מתקנא בהרבי ר' הערש, שכאשר יש לו ממון, הוא נותן צדקה, וכשאינו לו, אינו נותן, אבל אני, כשאינו לי מעות לתת לצדקה, אני מרגיש כמו שתולשים ממני חתיכת בשר...

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א. בצילא דמהימנותא, גליון פרשת מצורע תש"ס.)

כ"ק אאמו"ר זי"ע היה נוכח פעם בעת עריכת השולחן לביל שבת קודש בצאנז, וכאשר לקח זקה"ק את הבשמים, בירך עליו "בורא מיני מזונות", וכמובן שהיה זה לתמהון כל החסידים. אמנם לאחר שבת הגיעו חסידים מרימנוב וספרו לתומם שהיו בשבת אצל רבם הרבי ר' הערש, ובליל שבת בירך על הבשמים, ברכת בורא מיני מזונות... והבינו שיש דברים בגו, ויהי לפלא.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, בשם כ"ק מרן זי"ע. בצילא דמהימנותא, גליון עז.)

זקה"ק מצאנז אמר: אצלנו אין רואים בעלי השגות כמו הבעש"ט, אבל בארצות המערב אני רואה שיש כמו הבעש"ט⁴.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, בשם כ"ק מרן זי"ע. בצילא דמהימנותא, גליון מב.)

פעם שוחח כ"ק אאמו"ר [הרה"ק מרודניק] זי"ע עם אחד מש"ב, מנכרי זקה"ק מצאנז, שפלא הרבה שלזקנים אין בבית את ספר השל"ה הק'. כשהבחין זקה"ק מצאנז בשיחתם, שאל אותם על הנושא המדובר, וסיפרו לו. ענה להם זקה"ק: אינני זקוק לספר, כי בצעירותי עבר בעירנו מוכר ספרים, שהיה לו ספר השל"ה, וכיון שלא היה לי כסף לקנותו אך חפצתי מאד ללמוד בו, ביקשתי ממנו שישאל לי את הספר לזמן קצר, ואז למדתי ומאז אני זוכרו...

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, בשם כ"ק מרן זי"ע. בצילא דמהימנותא, גליון צ.)

כידוע מסר זקה"ק מצאנז לנכדיו, הרה"ק רבי משה מבראדיוב והרה"ק רבי שלמה מבאבוב, לסדר התשובות שלו לדפוס. כשהיה נראה להם כטעות ושאלוהו על כך, אמר להם שהם צודקים, אבל כששאלוהו אם יכולים לשנות, ענה שלא ישנו כלום, כי הלומד כבר ידע מעצמו...

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א. בצילא דמהימנותא, גליון צא.)

בשמחת נישואי הרה"ק רבי מדרכי דב מהורונסטייפל זי"ע, עם בת זקה"ק מצאנז, ביקש זקינו, הרה"ק רבי יעקב ישראל מטשערקאס זי"ע, שעמד מצד החתן, סכום הגון לנרונאי, ועמד שישלוק ההתחייבות קודם החתונה. כשנסע זקה"ק מצאנז לחתונה שמרו המקורבים על סכום הכסף בתוך תיבה סגורה, כי ידעו את דרכו בקודש, לחלק את כל אשר לו לצדקה, גם על אם הדרך.

כשהגיעו קרוב למקום החתונה, ארע ששכחו לשמור על התיבה, ובדיוק אז ניגש אליו יהודי שהתאונן על כך שירד מנכסיו וכו', ומיד נתן לו זקה"ק את כל סכום הכסף שהיה שם. כשהגיעו אל המחנות, שלח זקה"ק להודיע שאין לו כלום, ואם רוצה ללכת כך לחתונה, מוטב, ואם לאו, ישוב לביתו. הרה"ק מטשערקאס לא ענה כלום, עד שבא אליו אביו, הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע, בחלום, ושאלו מדוע הוא מעכב את האבות הקדושים שרוצים לרדת מנגן עדין לחתונה. אז הסכים ללכת לחופה בלי תשלום הנרונאי.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א. בצילא דמהימנותא, גליון קז.)

זקה"ק מצאנז דיבר מאד מגדלות הגר"א, והתבטא, שרצו להראות לעולם מהו תנא, ושלחו לעולם את הגר"א.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, בשם כ"ק מרן זי"ע. בצילא דמהימנותא, גליון קלג.)

4 ראה שם: "ואמרו שהתכוון על הרה"ק רבי יעקב אבוחצירא זי"ע".

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א. בצילא דמהימנותא, גליון שב.)

זקה"ק מגארליץ אמר, שהיה מוכן שיחכתו לו כל עשר אצבעותיו, עבור זאת שאביו, זקה"ק מצאנו, יחיה בעולם עוד עשר דקות.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, בשם כ"ק מרן ז"ע. מתוך דברי ההספד המרטיטים בהלווית כ"ק מרן ז"ע.)

כשהיה זקה"ק מצאנו בויען, הלך לבקר בגן-חיות. כשהגיע לכלוב של האריות, קמו האריות על שני רגליהם מפחד הדר גאונו, וכל העיר רעשה מזה.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, בשם כ"ק מרן ז"ע, ששמעה בהיותו בווינה מיהודי זקן

שעוד זכר זאת. בצילא דמהימנותא, גליון שי.)

ראיתי מכתב שכתב הגה"ק הברוך טעם ז"ע אל חתנו, זקה"ק מצאנו, בצעירותו, ובתוך הדברים כתב: שמעתי עליך שבליל שבת אתה מבלה זמנך באסיפת מרעים בשירות ותשבחות, והרי שבת הוא יומא דאורייתא... כך כתב לו דברי מוסר, אבל לבסוף סיים וכתב: "ואני מבין שיש לך ענין בזה והטוב בעיניך עשה!"...

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, בשם כ"ק מרן ז"ע. בצילא דמהימנותא, גליון רצד.)

זקה"ק למד עם נכדיו שיעור במסכת בבא מציעא משך עשרים ושתיים שנה.

(במכתב להדפסת דברי חיים ע"ס בבא מציעא.)

בשעת המחלוקת הגיע מכתב בעילום שם אל זקה"ק מצאנו, בו נכתב: בנוגע למחלוקת שיש לו עם הרב הצ' מסאדיגער, הצדק אתו. והיה חתום: מ.ג. ושום אדם לא ידע למי הכוונה, ואמר זקה"ק שהכוונה על מ'רדכי נ'דבווארנער.

(כ"ק מרן אדמו"ר מחוסט ארה"ב שליט"א, בשם אחד שמע מפ"ק כ"ק מרן ז"ע.)

פעם היה זקה"ק מצאנו בעיירת מרפא, והגאון החתן סופר זצ"ל גם הגיע לשם עם שניים מתלמידיו, והגיעו בשעה שזקה"ק התפלל מעריב בבית המדרש, והם נכנסו פנימה לראות את עבודת הקודש. התלמידים שלא היו רגילים לסוג עבודה כזו עמדו משתוממים ולא הסירו עינם מזקה"ק, אבל לפתע הבחינו שרוב החתן סופר אינו שם. מיד חיפשו אותו מבית ומחוץ עד שמצאוהו עומד במבוא בית המדרש בין שני ארונות ספרים ובוכה ואמר: איך האב דאך אינן מיין לעבן קיין קריאת שמע נישא געליינט... [הרי מימי לא קראתי קריאת שמע...]

(כ"ק מרן אדמו"ר מארה"ב שליט"א, בשם כ"ק מרן ז"ע. רישומא דקדושה, אחרי תשס"ג)

זקה"ק מצאנו ז"ע סיפר שבילדותו שמע פעם קול רעש גדול, וקרא לאמו, אבל היא אמרה שאיננה שומעת מאומה, וכך נשנה הדבר שלש פעמים. ואמר זקה"ק, שאז לא ידע מה הוא שומע, אבל כעת ברור לו ששמע אז את שירת המלאכים. (בעידן רעוא דרעיון, פרשת בראשית תשמ"ב)

זקה"ק מצאנו העיד על עצמו בימי זקנותו, שמעודו לא דיבר ולא שמע לשון הרע ורכילות ושקר.

(בעידן רעוא דרעיון, פרשת בראשית תשמ"ב)

ד"ז הרה"ק רבי אברהם אהרן מקאלבסוב ז"ע⁵ שימש פעם כשליש בדין תורה מסובך של כמה נגידים שבאו להתדיין בטענות מסובכות וקשות שנגעו לסכומים עצומים. דיני הבית דין שהיו מופלגים בתורה התייגעו מאד לאחר גביית העדות לברר ההלכה לאמיתה של תורה, אולם גם אחר עיון עמוק לא מצאו ספר שדן באותו ענין, ורק בתום חיפוש גדול שנמשך מספר שבועות, מצאו בדברי הנתיבות בחידושים קצת משמעות שלפי זה יכולים להכריע.

כיון שהיה מדובר בסכום עצום לא רצו הדיינים לפסוק להלכה מדברי הנתיבות שהיה בן דורם, ובפרט שדבריו נאמרו רק בחידושים, וגם לא במפורש אלא למדו זאת מתוך משמעות דבריו, לכן הסכימו ביניהם,

זקה"ק מצאנו דיבר פעם כל הלילה מגדלות אחד הצדיקים המפורסמים, מגדולי המתנגדים, וסיים: אבל איך הוא מגיע לגדלות תלמידי הרבי ר' בער.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, בשם כ"ק מרן ז"ע. בצילא דמהימנותא, גליון שטז.)

הרה"ק מגארליץ נכנס פעם, כשהוא מלוכש ברעז'וואלקע, למעמד הדלקת נרות חנוכה של אביו, זקה"ק מצאנו, שהדליק בבית המדרש. בגין הקהל הרב והרוחק, נהיה חם בבית המדרש והרה"ק מגארליץ פשט את המלבוש עליו. לאחר מעמד ההדלקה ויציאת זקה"ק מבית המדרש, ביקש הרה"ק מגארליץ מאחד שיביא אליו את הרעז'וואלקע. הבחין בכך זקה"ק ואמר: נו, נו... כאומר, מה בקשתי, ואמר הרה"ק מגארליץ, שנכנס עם המלבוש, ואחר כך, כשנהיה חם, פשט אותו, ועכשיו שהולכים, ביקש שיביאו לו המלבוש. התרעם זקה"ק מצאנו: איך יכול אדם לחשוב כל כך על עצמו, כשנכנס והיה חם פשט המלבוש, ואחר כך, כשיוצא ונהיה קר, מלבישו שוב...

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א. בצילא דמהימנותא, גליון קצח.)

הגאון רבי שמואל אהרן ראבין מקארטשין ז"ע היה פעם על חג השבועות בצאנו ועמד על יד השולחן. באמצע היה צריך לצאת, ועד שחזר נעמד איזה גביר על מקומו. כששב, לא הרהיב בדעתו לבקש מהגביר שיתן לו מקומו, ונעמד מאחוריו. גער זקה"ק מצאנו בגביר: דו גאלגאן, איך אתה מעיז לעמוד לפני תלמיד חכם...

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א. בצילא דמהימנותא, גליון ריד.)

ידוע היה אצל זקה"ק מצאנו, שמי שחטף ממנו הכאה, היה נושע בכל הענינים. פעם הגיע אליו יהודי חשוך בנים ל"ע, אשר רצה שזקה"ק יכה אותו, ולשם כך עשה כל מיני פעולות להכעיסו, כמו לעמוד לו בדרכו ולהזיזו השולחן וכדומה, כדי שיכהו, אבל כל פעם היה זקה"ק מתרצה מיד ולא הכהו. פעם אירע באמצע השולחן, לאחר ששוב עשה איזה הפרעה, שזקה"ק הרים את ידו להכותו, והלה שנבהל לרגע, הסיט את ראשו, וידו של זקה"ק החטיאה ולא פגעה בו. הלה החל לבכות בכי תמרורים על הזדמנות הפז שהחמיץ, וזקה"ק אמר לו: אתה רואה שהש"ת מנהיג את העולם כרצונו...

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, בשם כ"ק מרן ז"ע. בצילא דמהימנותא, גליון רמה.)

זקה"ק מצאנו היה בעד החלוקה באונגריין, ומעת שנתקבלה ההחלטה להתחלק והגישו הבקשה לפני הקיסר, התענה זקה"ק כל יום באותה תקופה, שנמשכה מספר חדשים, כדי שהבקשה תתקבל, משום שסבר שזה יציל את היהדות במקומות הללו.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, בשם כ"ק מרן ז"ע. בצילא דמהימנותא, גליון רנח.)

כאחת השנים ערך זקה"ק מצאנו את שולחנו ביום שושן פורים, משך שמונה עשרה שעות ברציפות, בלי שיצטרך לצאת באמצע כלל, מרוב דבקות בה'. עריכת השולחן נמשכה עד למחרת ט"ז אדר, ואף התפללו מנחה ומעריב באמצע השוה"ט.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א. בצילא דמהימנותא, גליון ערה.)

זקה"ק מצאנו היה כותב על הרבה אנשים, ש"ב, והיו צריכים לחשב כמה וכמה דורות עד שמצאו איל הוא שאר בשרו, ולפעמים הוברר שכתב כן על שם העתיד...

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, בשם כ"ק מרן ז"ע. בצילא דמהימנותא, גליון רצא.)

כשחל פעם ראש חודש ביום ראשון, דן זקה"ק מצאנו קודם ברכת המזון בסעודה שלישית [שסיים הרבה אחרי יציאת השבת] בענין אמירת יעלה ויבא ומנה כמה שיטות של ראשונים ופוסקים שסוברים להזכיר יעלה ויבא בברכת המזון, אך הפטיר: כיון שמורי ורבי, דער אלטער רב [הרה"ק מראפשיץ] לא אמר, גם אנו לא נאמר...

על דעת בעלי הדין, לשלוח את הרב מקאלבסוב לצאנו, לשמוע דעת קדשו של זקה"ק בנדון.

הרב מקאלבסוב נסע לצאנו ושבת שם, והציע לפני זקה"ק את הדברים ואת כל הצדדים והספיקות לכאן ולכאן וביקש לשמוע את חוות דעתו הקדושה. עצם זקה"ק את עיניו ושקע בהרהוריו, ותוך כדי שהעביר אצבעו על מצח קדשו, מלמעלה למטה, נענה: בש"ס לא נמצא מזה, גם לא ברמב"ם, גם לא בשולחן ערוך ונושאי כלים... שוב העביר אצבעו על מצח קדשו, תוך שהוא מהרהר וכאילו מחפש, ושוב אמר: אכן זהו קטע של חידושים בנתיבות, סימן פלוני, ולדעתי יכולים לסמוך על דבריו.

הרב מקאלבסוב השתומם מאד, שזקה"ק תפס ברגע אחד את מה שהם התייגעו מספר שבועות, ושמה שהכריע שיכולים לסמוך על הנתיבות. אחר כך התבטא הרב מקאלבסוב, שהוא מוכן להישבע שזה היה רוח הקודש. (שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת צו, עמ' שיב-שיג; שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ג, פרשת מטות מסעי, עמ' תלח-תלט) ***

סיפר הגאון רבי יצחק אהרן איטינגא זצוק"ל אבר"ק לעמבערג, ששאל פעם את זקה"ק מצאנו על מקור לשתי חידושים שמוזכרים בראשונים, והשיב לו זקה"ק על אתר, שזהו בעל המאור במסכת פלונית דף פלוני. ואמר רבי איטשע שכבר שאל שאלה זו גם את זקינו הגאון בעל ישועות יעקב, ואת דודו הגאון רבי מרדכי זאב איטינגא, ולא ידעו, ואילו זקה"ק מצאנו מצא את ברגע אחד. והפטיר רבי איטשע, שהוא נשבע שזה בא על ידי רוח הקודש

(שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת צו, עמ' שיג) ***

ידוע מה שאמר זקה"ק מצאנו, שהוא אינו מתיירא לא ממלאכים ושרפים ולא מחית ואופני הקודש, אלא מהקב"ה בעצמו. אחר כך המשיך: יודעים אתם ממה אני ירא, מאנחתו של איש עני [א קרעכץ פין א ארימער מאן].

(שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת נח, עמ' יט; פרשת משפטים, עמ' רכה) ***

זקה"ק מצאנו היה צועק פעמים רבות ביום: פארברענט זאל איך ווערן פארן הייליגן באשעפער.

(שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת לך, עמ' כד) ***

עובדא הוה עם דודתי הרבנית פראדל ע"ה, בתו הצעירה של זקה"ק מצאנו זי"ע [שהיתה כבת שמונה שנים בהסתלקותו, והיא היתה הרבנית של הרה"ק רבי אלעזר מאושפיצין זי"ע], שכאשר חשכו המאורות בהסתלקותו של זקה"ק מצאנו, הירבתה בבכי תמרורים מאין הפוגות, היא זרקה עצמה על הארץ ולא רצתה לאכול כלום ולא הצליחו להרגיעה ולנחמה. בקשו בני המשפחה מזקה"ק מגארליץ זי"ע שינסה בחכמתו להרגיע אותה.

שלח זקה"ק לקרוא לאחותו ושאל אותה מדוע היא בוכה כל כך. השיבה הילדה, וכי איך לא אבכה, הלא אבינו הקדוש נסתלק מאתנו ומאיפה יהיה לעולם עוד צדיק כמו אבינו שהאיר לעולם כולו בתורתו ובקדושתו ואיך יתקיים העולם בלעדיו.

אמר לה זקה"ק מגארליץ: הלא הכתוב אומר (קהלת א, ה) זורח השמש ובא השמש, ודרשו חז"ל (יומא לח, ב) אין צדיק נפטר מן העולם עד שנברא צדיק כמותו, ובוודאי גם עכשיו ירד לעולם אדם שיהיה צדיק כמו אבינו הקדוש.

ענתה לו אחותו הצעירה: לו אחי יהא כדברייך ואכן נולד אחד עם נשמה גבוהה כמו אבינו הקדוש, אבל מה יועיל בנשמתו הגבוהה אם לא יהיו לו מורי דרך ורביי קדושים וטהורים שהיו לאבינו, כמו הרה"ק מלובלין, הרה"ק מראפשיץ והרה"ק מזידיטשוב... להיות גדול כמו אבינו הקדוש אין די בנשמה גבוהה בלבד, אלא בנוסף לזה צריך גם להסתופף וללמוד אצל צדיקים קדושים מהדור הקודם, כי רק כך זוכים להתעלות למדרגות עליונות, אבל באין צדיקים כאלו אין שום אפשרות להתעלות יותר מדי.

והפליא זקה"ק מגארליץ עד מאד את תשובתה הניצחת ואת מחשבתה העמוקה. (שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת לך, עמ' כו) ***

זקה"ק מצאנו השקיע עבודה עצומה בכתיבת התשובות, ולפעמים הלך עשרה פעמים לטבול במקוה בשעת כתיבת תשובה אחת. כ"ק אאמור"ר זי"ע נכח פעם אצל זקה"ק מצאנו בשעת כתיבת תשובה, ומנה שהלך שמונה עשר פעמים למקוה תוך כדי כתיבת התשובה. וזאת אף שזקה"ק סבל מאד על רגלו שהיתה מלאה פצעים, וכשהלך למקוה והוצרך לפשוט את פוזמקאותיו שנדבקו לרגליו, נקרע העור והמקוה התמלאה מדם. בשובו מהמקוה לביתו בשעה מוקדמת לפנות בוקר, אמר ברכת התורה, וכשאמר והערב נא ה' אלקינו וכו' הרגישו ממש את כל הקירות רועדים ומזדעזעים.

כן כשסיים פעם לכתוב תשובה בענין עגונה התלהב מאד, נאחו בשרעפי קודש והכה בידו הקדושה על השולחן במשך כשעתיים רצופות כשהוא חוזר ואומר: אחד יחיד ומיוחד, איין איינציגער בורא עולם, אחד ואין זולתו. וראו עליו אז שהוא מופשט לגמרי מחיזו דהאי עלמא, ולאחר כל זאת התעורר זקה"ק מעשתונותיו, ואמר שגם בשמים הסכימו עמו במה שפסק להלכה אודות העגונה, ואמרו מותר מותר מותר. (שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת חיי, עמ' נא) ***

אצל זקה"ק מצאנו לא ניכרו כלל סימני זקנה ושיבה, וגם בשנותיו המאוחרות היה די עבורו לישון רגע אחד, כשהוא מנרד שינה מעיניו לילות שלמים לעסוק בתורה ובעבודת ה'.

(שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת חיי, עמ' נד) ***

טרם הסתלקותו מן העולם, כששכב במיטתו, הכה בידיו הקדושות ושאג, אחד יחיד ומיוחד, בקול רעש גדול שהיה נראה שהקירות רועדים עמו. (שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת חיי, עמ' נד) ***

דבר רגיל היה בצאנו לשמוע את זקה"ק אומר על עצמו שבכל העולם כולו אין עוד נשמה ערטילאית כמותו, ללא תורה וללא מצוות ומעש"ט ובלי חכמה ויראה, ושמעודו לא קיים אפילו נקודה של מצוה.

ולפעמים אירע, אם היו מרעישים בשולחנו, שמיד אחר כך היה צועק: למה הנכם מרעישים, הלא מלאכים ושרפים חיות ואופני הקודש רועדים ממני.

(שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת חיי, עמ' נד; פרשת תשא, עמ' רסו) ***

זקה"ק מצאנו זי"ע התלהב פעם ואמר: הסבורים הנכם שאביי ורבא היו אנשים כמונו, אש ירדה מן השמים וקראו לו אביי ואש ירדה מן השמים שקראו לו רבא.

(שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת חיי, עמ' נז) ***

פעם שלח צדיק אחד, שהיה קדוש עליון, פריסת שלום לזקה"ק מצאנו, וצוה לאמר לו שהוא יודע ששורש נשמתו הוא מפלוני ופלוני [אחד הקדושים שמוזכר בתנ"ך]. כששמע זקה"ק את הדברים, חוורו פניו מעט, ואמר: וכי הוא יודע שורש נשמתו, כשמלאכים ושרפים רוצים להביט אל שורש נשמתו הם נשרפים מיד.

(שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת חיי, עמ' נז) ***

סיפר לי כ"ק אאמור"ר זי"ע על הרה"ק רבי נתן דוד משידלובצא זי"ע: שהיה רגיל לבוא לצאנו, לפעמים עם כשלוש מאות מחסידיו. וכשמעמך בחדר הסמוך לחדרו של זקה"ק, טרם כניסתו אל הקודש פנימה, עשה הכנה גדולה שארכה יותר משעתיים, ולפעמים אף כשלוש שעות, ורבים היו באים להתבונן ולראות כיצד צדיק וקדוש זה עושה הכנות בעמדו בסמוך לפתח.

הוא ניגש אל הדלת, אחז בידית הדלת, אולם מיד משך ידו הימנה והתחיל לסדר פאותיו ואת הדיקנא קדישא שלו, תיקן את בגדיו ופניו היו חוורים כמת ב"מ. אחר כך ניגש עוד פעם אל הדלת, אחז בידית

ושוב משך ידו וחזר להכין את עצמו באימה וביראה, בסדרו את זקנו ופאותיו וכל איבריו, עד שבהתאמצות מרובה פתח מעט את הדלת. ומיד כשזקה"ק ראהו יצא לקראתו וקיבלו בחביבות יתירה והושיבו בסמוך אליו, אלא שהוא לא היה יכול לפצות את פיו מרוב אימה ופחד, ורק לאחר זמן מה התחיל לשוחח עם זקה"ק.

כששאלוהו החסידים לפשר גודל פחדו ויראתו מזקה"ק, השיבם רבי נתן דוד, שאילו היו יודעים מיהו הרב מצאנו כפי שהוא יודע, כלל לא היה בהם עוז להיכנס אליו.

(שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת חיי, עמ' נח)

הגה"ק בעל קול אריה זי"ע מבערגאסאז, הסתופף הרבה בצלו של זקה"ק מצאנו. פעם כשהגיע לצאנו ונכנס לקודש פנימה, בדיוק אז חזר זקה"ק לחדרו ובירך ברכת אשר יצר בהתלהבות ובקול גדול כדרכו בקודש. כשמע הקול אריה זאת אמר לסובבים אותו, שאלמלא התבייש מהבריות, היה שב על עקבותיו וחוזר הביתה, כי הספיק לו לשמוע את הרב מברך ברכת אשר יצר שישתלמו לו כל הוצאות וטרחת הדרך.

(שפע חיים, דרשות חורש"י תשמ"ב, פרשת חיי, עמ' נט)

כשנכנס זקה"ק מצאנו לתקיעת שופר ראו אותו פורח באויר מהדלת עד למקומו.

(שפע חיים, דרשות חורש"י תשמ"ב, פרשת חיי, עמ' ס)

שמעתי מהגה"ק הרב מנאסויד שמע מזקה"ק מצאנו, שהסימן להכיר באדם שהוא מזרע ישראל, אם הוא מונע עצמו מאכילת חמץ בפסח.

(שפע חיים, דרשות חורש"י תשמ"ב, פרשת משפטים, עמ' רלא)

מעשה נורא היה אצל זקה"ק מצאנו זי"ע, שנכנס אליו יהודי דייטש [מגרמניה, דייטשלאנד], שכמעט לא ראו עליו את יהדותו בהיותו לבוש במלבושי גויים ועגוד שעון זהב, כמנהג הקלים בימים ההם. כשנכנס לקודש פנימה קם זקה"ק לקראתו וקיבלו בכבוד גדול ואף הביא לו כסא והושיבו בסמיכות אליו, והתחיל לשוחח עמו בשפתו על מעשיו ועל מסחרו. ההוא סיפר שיש לו בית חרושת, וזקה"ק שאל אותו מה עם שמירת שבת. ענה היהודי, שעיקר המסחר והעסקאות הגדולות הוא עושה בשבת, רח"ל, ואינו יכול לוותר עליהם. ביקש ממנו זקה"ק, שלכל הפחות יקח פועלים נכרים בשבת, כדי לא להכשיל יהודים בחילול שבת, והוא הסכים לדבר. בסיום שיחתם, קם זקה"ק וליוה את הדייטש החוצה עד הרחוב, ברוב כבוד והידור.

מובן שכל בני הבית, ובתוכם כ"ק אאמ"ר זי"ע ששהה שם, נרעשו לגמרי והשתוממו עד מאד ולא הבינו את שעניהם רואות, זקה"ק לא מצא עם מי לשוחח ואת מי לכבד, רק רשע שמחלל שבת בפרהסיא. כשנכנס זקה"ק לביתו, אחר שליווה החוצה את אורחו, וראה את כל ההמולה שנוצרה, הסביר למקורביו פשר דבר, ואמר: מובא במדרש (תנחומא, פרשת צו אות יג.) למה לא יראתם לדבר בעבדי במשה (במדבר יב, ח), אינו אומר בעבדי משה אלא בעבדי במשה, כלומר בעבדי אף על פי שאינו משה, וכן במשה אף על פי שאינו עבדי, ע"כ. צריך להבין, כי 'עבדי אע"פ שאינו משה', מובן שאסור לדבר עליו כי בכל זאת הוא מעבדי ה', אבל למה צריך לכבד את 'משה אע"פ שאינו עבדי'.

וביאר זקה"ק, שבשמים ממעל ישנם נשמות גבוהות מאד מעולם האצילות, אשר מפאת קדושתם ממעטים לשלוח אותם לעולם הזה, כדי שלא יתקלקלו, וכאשר כבר מורידים אותם לעולם, הם זוכים לשמירה דלעילא ולעזר מקודש ויש להם סיעתא דשמיא שלא יבואו לידי פגם ח"ו ושיהיה להם משיכה ותשוקה רק לדברים שבקדושה. אולם היות שמוכרח להיות לכל אדם כח הבחירה לטוב ולרע, כי זה מעלתו ויתרונו על פני המלאכים, עושים היצר הרע וכל הטומאה

הסט"א פעולות גדולות ועצומות, ככל כוחם ובכל תוקף גבורתם, ללכוד נשמות קדושות אלו ברשתם.

בעוד שעל נשמות פשוטות הם אינם נלחמים כל כך, כי הם אינם נחשבים לרכוש גדול עבורם, הרי שבנוגע לנשמות גבוהות אלו, ששקולים כנגד אלפי נשמות של אנשים פשוטים, הם נלחמים בכל כוחם שיעלה בידם ללכוד לרשותם. באופן נדיר ביותר עלול לקרות שנשמות גבוהות הללו נופלות רח"ל לצד הטומאה, ואז מוכרח צד הקדושה לעשות פעולות עצומות בכל מיני אופנים להצילם מבאר שחת.

משל למה הדבר דומה, כשמרגלית שאינה שוה סכום גדול, נופלת לתוך מקום זוהמא ורפש, שאז לא ילך האדם לברור ולחפש את המרגלית בתוך הרפש, אבל כשמדובר באבן יקרה בשווי עצום ורב, לא יהסס מלנכור בתוך הצואה ובתוך הזוהמא וינפה את כל הלכלוך עד שימצא את האבן היקרה. כן הדברים אמורים בנשמות בני אדם, שאין מניחים לנשמה קדושה וגבוהה שנפלה לצד הטומאה וכולה מטונפת בעוונות חמורים, אף אם נפלה לני' שער טומאה, ולאחר מירוקים וצירופים תחזור ותשוב למקור שורש עליון. לכן, כשאדם זוכה לנשמה גבוהה מאוצר הנשמות הללו, צריכים לנהוג בו כבוד, גם אם טינפה ולכלכה בזוהמת החטא, כי בסופו של דבר תשוב הנשמה למקור שרשה ולמעמדה הקודם.

והנה משה רבינו היה מאלו שזכו לאחת מאותן נשמות גבוהות ונעלות, ולכן עומד המדרש ומזהיר, שגם בזמן שיהיה משה אע"פ שאינו עבדי, שתהיה לו נשמה גבוהה כנשמת משה רבינו, אבל לא יהיה עבד ה', כי מחמת ההתגברות העצומה של היצר הרע עליו למעלה מדרך הטבע, מעד ונפל לרשותם, אל ידברו ויזלזלו בו, כי בסופו של דבר יהיה מוכרח לשוב למקורו העליון, והש"ית לא יניח לנשמה קדושה כזו להישאר בשאל תחתית ובנוקבא דתהומא רבה.

וסיים זקה"ק מצאנו זי"ע את דבריו באמרו, שגם אותו דייטש שביקר אצלו זכה לאחת מהנשמות הללו, אלא שהטומאה התגברה עליו בכל תוקף, ולכן נהג בו כבוד, כי לבסוף ישוב למעלתו ולמדרגתו הנשגבה.

(שפע חיים, דרשות חורש"י תשמ"ב, פרשת וישב, עמ' קי"א)

ידוע מה שכתב זקה"ק מצאנו זי"ע בדברי חיים זול"ק: נראה בעליל, שהרבנים והחסידים והבעלי בתים שברור, המה בעוה"ר רובן מערב רב, רוצים לשרור על הציבור וכל מעשיהם רק לגרמיהו לקבל כבוד וממון, עכ"ל.

לאחר הסתלקות זקה"ק, כשהדפיסו לראשונה את ספרו והדברים התפרסמו, רעשה כל המדינה מחריפות הדברים, שרוב הרבנים והחסידים ובעלי בתים הם מערב רב ורוצים לשרור על הציבור. וסיפר לי כ"ק אאמ"ר זי"ע, שזקה"ק בעל יטב לב זי"ע [שאאמ"ר למד אצלו באותה תקופה] אמר לו אז: איני מביין את התרעומות על דברי זקינך הרב מצאנו, הרי הוא לא אמר זאת מדעתו, כי הדברים מפורשים בזוהר הקדוש שראשי העם יהיו מהערב רב.

(שפע חיים, דרשות חורש"י תשמ"ב, פרשת וישב, עמ' קטז"ק, ועוד)

שמעתי מכ"ק אאמ"ר זי"ע שהיה נוכח בחדרו של זקה"ק מצאנו כשהגבאי מוה"ר משה יהושע ז"ל נכנס לבקש ממנו מעות. הפטיר זקה"ק ואמר: כסף אתה רוצה... והכניס ידו לתוך כיסו והוציא איזה כרטיס נייר ומסר לו. קרא הגבאי בתמיהה ואמר שאין זה כסף, והסביר שכסף לא נראה כך, כי שטר כסף הוא מנייר כחול ומוטבעת עליו צורה, והוא ארוך יותר. שוב פשפש זקה"ק בכיסו ומצא טופס נייר שהשתמשו בו להעברת כסף ע"י הדואר, שהיה מתאים לתיאורו של הגבאי, ומסר

6 "בענין זה כתב זקה"ק מצאנו זי"ע בעצמו בספה"ק דברי חיים (פרשת צו, ד"ה ואמרת דטעם): והנה אנחנו רואים באדם שהוא חומרי, אינו יכול לעוף באויר, כי החומרי גובר להוריד מטה, אולם ואפילו הכי ראינו בני אדם אשר נדבקו במחשבתם בחכמה, ויכל לילך באויר כאשר שמענו משה פעמים, רק שהחכם בעסקו בעומק החכמה, בלא דעת הולך באויר, כי נתגבר עליו כח רוחניותו ולא נמשך למטה לחומר, עכ"ל.".

7 פרשת ויקהל, ד"ה זה י"ל שכונת, בנדמ"ח.

8 ראה תיקון ז' תיקון ו'.

לגבאי באומרו שבוודאי התכוון לזה. חזר הגבאי וקרא, שגם זה אינו כסף, וכך נמשך הדבר עד שזקה"ק שילחו מעל פניו.

(שפע חיים, דרשות חורש"י תשמ"ב, פרשת ויחי, עמ' קמב)

זקה"ק מצאנו לא הלין פרוטה בביתו וחילק לצדקה את כל הכסף שנמצא ברשותו עוד באותו היום. לפעמים אירע שזקה"ק השכיב עצמו לישון אולם לא הצליח להירדם, וביקש ממשמשו שילך לבדוק בבתי האכסניה, אם הגיע אדם מהונגריה עם מעות בשבילו, כפי שהיה נהוג בימים ההם, שיהודי שנסע מהונגריה אל הרבי, שלחו אתו כל בני העיר קוויטלך ופריזנות. והיה והגבאי הולך לבדוק ולחקור, והיה מעיר את האורחים לדרוש מהם אם הביאו מעות עבור זקה"ק.

כשמצא את המעות הביאם אל זקה"ק, שצווה עליו להטמין את הכסף אצלו, ולמחרת יחלקם לצדקה, ורק אז היה זקה"ק נרדם על משכבו.

(שפע חיים, דרשות חורש"י תשמ"ב, פרשת ויחי, עמ' קמג)

כשהיה זקה"ק מצאנו רב ברודניק, לא היה לחם לאכול בביתו, וזקנתו הרבנית ע"ה היתה צריכה לנסוע ליריד למכור שם קדירות, כדי שתוכל לפרנס את בני ביתה, לבד ממה שזקה"ק חילק לעניים כל מה שהיה לו בביתו.

(שפע חיים, דרשות חורש"י תשמ"ב, פרשת ויחי, עמ' קמט)

זקה"ק מצאנו התלהב כיקוד אש כשעה לפני הסתלקותו, וצעק כמה פעמים שהולך להקריב עצמו לפני השי"ת. אחר כך התלהב ואמר: עכשיו אני רואה בכל העולמות העליונים והתחתונים, דלית אתר פנוי מינייה ואין זולתו, ואיהו ממלא כל עלמין. ומתוך דיבורים אלו עלתה נשמתו לגנוי מרומים.

(שפע חיים, דרשות חורש"י תשמ"ב, פרשת מטות מסעי, עמ' תנד)

סיפר לי כ"ק אמור"ר ז"ע שנכח פעם כשאחד ממחותניו¹⁰ של זקה"ק מצאנו ז"ע, פנה אליו ואמר: מחותן, מה עושים אם נופלת מחשבה זרה באמצע התפילה. השתומם זקה"ק למשמע השאלה, ואז ביאר אותו צדיק כוונתו, שבאמצע התפילה עולה בדעתו ליישב דברי רמב"ם מוקשים.

השיב לו זקה"ק בזה הלשון. מחותן, איך פאר שטיי אייך נישט, ווען א יוד דאוונט פארן הייליגן באשפעפער, ווי ווייסט ער דעמאלטס אז ס'איז דא א רמב"ם אויף דער וועלט [מחותן, אינני מבין אתכם, כשהיהודי מתפלל לפני הקב"ה, איך הוא יודע אז יש כלל רמב"ם בעולם]...

(שפע חיים, דרשות חורש"י תשמ"ב, פרשת וארא, עמ' קע)

אדם אחד בן עליה, שהחזיק עצמו למקובל, שאל את זקה"ק מצאנו באיזה כוונות כדאי לו להתפלל, אם בכוונות האר"י או בכוונות הרמ"ק. שאל אותו זקה"ק, אם אירע לו פעם שהחסיר לכוון בתפילתו תיבה אחת עם פירוש המילה. הלה החויר והשיב, שאינו יכול להתפאר בדבר הזה, שמעולם לא החסיר פירוש המילות אפילו של תיבה אחת. אמר לו זקה"ק: אם כן אינני מבין את שאלתך, הרי מימיך לא התפללת כלל, ואתה בא לשאול עם אלו כוונות להתפלל, קודם תתפלל ואחר כך תשאל עם אילו כוונות להתפלל.

(שפע חיים, דרשות חורש"י תשמ"ב, פרשת וארא, עמ' קעא)

שמעתי מכ"ק אמור"ר ז"ע, שבעת זקנותו של זקה"ק מצאנו באו אליו נכדיו לשהות עמו בלילות. כשהוא היה בבית שמע את זקה"ק קורא קריאת שמע של האריז"ל, שבה מוזכרים קבלת ד' מיתות בית דין, וכשהזכיר זקה"ק את המיתות, פירט בפיו בלשון אידיש, שישרפוני ויסקלוני, שיחתכו כל גופי איברים איברים, יטלו את לשוני, ינקרו את עיני, ידקרוני במדקרות של ברזל, יסרקו את גופי במסרקות של ברזל כרבי עקיבא בשעתו, והאריך עוד בכל מיני ציורי הריגה, ולבסוף אמר, הנני מקבל עלי למען כבוד שמו יתברך.

אחר כך המשיך, תבוא עלי מחלה פלונית וחולי פלוני, אחלה בכל מיני חלאים רעים, ופירט כמה מחלות מרות וקשות, עד שאמור"ר ז"ע לא היה יכול אפילו לשמוע, ושוב אמר שהוא מקבל עליו כל זאת למען קידוש שמו יתברך, וכך האריך זקה"ק זמן רב.

בכל לילה סיים זקה"ק שעושה כל זאת על דעת שלשה צדיקים, ובכל פעם הזכיר שלשה צדיקים מארבעה אלו, הרמב"ם, הרבי ר' אלימלך, השל"ה והט"ז.

(שפע חיים, דרשות חורש"י תשמ"ב, פרשת וארא, עמ' קעח)

כ"ק אמור"ר ז"ע סיפר שפעם נסבה השיחה בשולחנו הטהור של זקה"ק מצאנו ז"ע אודות הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב ז"ע, וזקה"ק אמר שהוא עוד זכה לראותו. כשהעיר אחד מזקני התלמידים, שלפי החשבון היה עוד עולל ויונק, סיפר לו זקה"ק את כל הסיפור במדויק.

בהיותו תינוק כבן תשע חדשים פרצה שריפה גדולה בעיר מולדתו טארניגראד, וכל העיר הפכה למאכולת אש. העיר טארניגראד שכנה ברוסיש-פולין, והיתה סמוכה לעיר בראד וכל התושבים ברחו לשם והתיישבו בה. באותו זמן שהה שם גם הרה"ק מסאסוב ז"ע, ובליל שבת קודש נהרו כולם לחזות בעריכת שולחנו הטהור, שנערך ברחובה של עיר.

בימים ההם היה נהוג, שערכו ספסלים, על גביהם הניחו עוד ספסלים, ועל כל זה הניחו שולחנות, שם ערכו את השולחן כדי שכולם יוכלו לחזות באור פני קדושת הצדיק, וגם המינקת שלו יצאה לחזות במעמד הזה ונטלה אותו עמה על זרועותיה, ועמדה מרחוק, מול הרה"ק מסאסוב. המשיך זקה"ק מצאנו לספר: כשהבחין בי הרה"ק מסאסוב מרחוק, הרכין ראשו להתבונן בי, וגם אני הרכנתי ראשי הקטן והבטתי בו חזרה, כך התבוננו שנינו זה בזה, ומאז אני זוכר אותו.

אלו ששמעו את הסיפור מזקה"ק, השתוממו מאד מזכרונו המופלא מעת היותו בן ט' חדשים, וכשהבחין בהשתוממותם, אמר להם: מה אתם מתפלאים כל כך, אני זוכר הרבה לפני זה.

(שפע חיים, דרשות חורש"י תשמ"ב, פרשת בא, עמ' קפת; פרשת במדבר, עמ' שפא)

שמעתי מכ"ק אמור"ר ז"ע, שהוא היה נוכח בליל הסדר האחרון אצל זקה"ק מצאנו ז"ע, בשנת תרל"ו, כעשרה ימים קודם ההסתלקות. זקה"ק היה אז חלש מאד והקיא כל מה שהכניס לפיו, וגם כבר לא היו לו שינים בפיו.

לפני אכילת מצה, צוה להביא לפניו את כל צאצאיו, ואמר להם שהוא רוצה שיראו היאך צריכים למסור נפש על כל מצוה דאורייתא. הוא לקח בידו שתי כזיתים גדולים של מצה והחל ללעוס, כשאחרי כל לעיסה, הקיא מיד.

תוך כדי אכילתו, כשהוא שרוי בדבקות עצומה ובעינים עצומות, ניגש אליו בנו זקה"ק מגארליץ ז"ע - שכידוע מסר נפשו עבור אביו - והחל לשבור חתיכות מן המצה ללא הרגשתו של אביו. כשסיים זקה"ק מצאנו את אכילת המצה בזמן קצר והבין שחיסרו ממנה, קם ממקומו בלי להפסיק כדיבור וניגש לארון שבו החזיק את המצות, שהמפתח היה מונח רק ברשותו, ושוב לקח שני כזיתים גדולים, והתחיל הכל כבתחילה, אלא שלמרבה הפלא לא הקיא הפעם, וסיים את אכילת כל המצה.

אחר כך נטל זקה"ק בידו שיעור גדול מהמרור, ושוב אמר לצאצאיו, שיראו ויתבוננו שלא רק על מצוה דאורייתא צריכים למסור נפש, אלא גם על מצוה דרבנן, ובירך על אכילת מרור ואכל. לאחר מכן נטל שיעור גדול מהכורך, פנה אל צאצאיו ואמר, שלא רק על מצוות דאורייתא ודרבנן צריכים מסירות נפש, אלא אפילו על מנהג בעלמא חייבים למסור נפש בפועל ממש, ואכל כורך.

(שפע חיים, דרשות חורש"י תשמ"ב, פרשת בשלח, עמ' קצה)

כ"ק אמור"ר ז"ע התגורר לאחר חתונתו בצאנו, ובאותה תקופה קרו לו הרבה מקרים של עגמת נפש ר"ל מבנים שמתו מיד אחרי היוולדם

10 "שהיה צדיק נשגב וקדוש ה'".

9 "כי בלילה לא רצה לתת צדקה כמו שכתב האריה"ק (פרע"ח שער מנחה ומעריב פ"א)".

ל"ע. כשנולד אחי הרה"צ רבי נפתלי זצוק"ל, היה ב"ה ילד בר קיימא, אולם כשהיה בן מספר חדשים נחלה מאד, והרופא אמר נואש. אאמ"ר זי"ע היה שבור ורצוץ מאד ושרוי בצער גדול, וחשש מאד פן יילקח ממנו ח"ו גם התינוק שנשאר לו לפליטה. הוא הרהר לעצמו שיש לו כאן אב זקן שעל פיו הקדוש ישק כל העם בברכות שמים מעל והארץ מתחת, והיה בטוח שאם זקה"ק רק ינענע לו ראשו, ירווח לו ולא יוסף לדאבה עוד.

כ"ק אאמ"ר זי"ע התעמק במחשבותיו, שאין שום סיבה לסבול את כוס התרעלה בלי קץ, אם זקיניו יכול להאציל ברכתו הקדושה עליו, בפרט שמכל העולם מגיעים אליו יהודים עם כל מיני בקשות, וכולם נענים ונושעים. מיד החליט בלבו להיכנס לקודש פנימה, לא לנוח ולא לשקוט ויהי מה, עד שזקיניו יבטיח לו שיעתיר בעדו לה' שיאמר למלאך המשחית הרף, להסיר המחלה מקרב בנו הילד ולרפאו מהרה רפואה שלימה.

כשמחשבות אלו מתרוצצות במוחו שם כ"ק אאמ"ר זי"ע לדרך פעמיו אל בית זקיניו הקדוש, אולם כשרק פתח את הדלת, ראה את זקה"ק יושב על יד השולחן, שרוי בדבקות עצומה ופניו בוערות כלפיד אש מיראת ה' ואהבתו. באותו רגע נפלה עליו בושע עצומה, וחשב לעצמו איך יעיז לבלבל את זקה"ק ממשחשבותיו הק' מחמת רפואת בנו. לכן סגר את הדלת ויצא החוצה.

באותו רגע התעורר זקה"ק מצאנו מדבקותו, וכששמע שסוגרים הדלת, שאל מי שם וצעק שיכנס. אאמ"ר זי"ע התבייש לענות, אבל זקה"ק צעק שוב ושוב שיכנס, עד שהוכרח להיכנס לחדר. שאלו זקה"ק מה בקשתו, והוא התבייש לענות ושתק. לא הניח לו זקה"ק ושאל שוב, מה שאלתו ומה בקשתו. רק אז הזכיר אאמ"ר זי"ע במהירות ובקול שקט את בנו, בשמו ושם אמו, לרפואה, ותיכף ברח החוצה.

כשסיפר לי כ"ק אאמ"ר זי"ע את כל הסיפור, הוסיף שהלואי יתבייש פעם בעבירה דרבנן כמו הבושע העצומה שהיתה לו אז, כשהזכיר את בנו לרפואה. (שפע חיים, דרשות חורש"י תשמ"ב, פרשת בשלח, עמ' קצז)

החסידים ובני העליה בצאנו היו רושמים בקוויטל רק את שמם, בלי שום בקשה, כי התביישו לבלבל את דעתו של זקה"ק בהבלי עולם הזה. (שפע חיים, דרשות חורש"י תשמ"ב, פרשת בשלח, עמ' קצז)

היה מעשה עם צדיק אחד, שבהיותו אברך צעיר הסתלק אביו הקדוש, והחסידים נתנו בו עיניהם לעטרו בכתר ההנהגה, אלא שהוא לא רצה לקבלו עד שישאל בעצת איש האלקים, זקה"ק מצאנו זי"ע.

הוא קם ונסע לצאנו ונכנס אל הקודש פנימה והשיח את לבבו, שיודע בנפשו שאינו ראוי לאותה איצטלא ואין ברצונו לקבל את ההנהגה, כי אינו יודע איך פועלים טובה ליהודי.

אמר לו זקה"ק: יונגערמאן, אם בשעה שיהודי מזכיר עצמו בקוויטל ומתנה צרתו לפניך, הדבר נוגע ללבך ואתה מרגיש צער כאלו היתה צרתך הפרטית ממך, בלי שום הבדל, אז רשאי אתה לקבל עליך את עול ההנהגה, ולך בכוחך זה והושעת את ישראל.

(שפע חיים, דרשות חורש"י תשמ"ב, פרשת יתרו, עמ' ריא)

זקה"ק מצאנו התבטא פעם והעיד על עצמו, שזה לו ארבעים שנה שאינו מרגיש שום טעם מאכל.

(שפע חיים, דרשות חורש"י תשמ"ב, פרשת תרומה, עמ' רלה)

זקה"ק מצאנו אכל את המאכלים בעודם רותחים מאד, ובנוסף לזה הוסיף על המאכלים הרבה מלח ופלפלין, ומי שאכל ממאכלים אלו התמלא פיו כוויות וחבורות.

הרה"ק בעל קדושת יו"ט מסיגעט זי"ע נסע לצאנו, וזקה"ק חיבבו וכיבדו מאד והושיבו לצידו בשולחן הטהור, ואכל עמו מקערה אחת. פעם כשהתחיל זקה"ק לאכול המרק הרוחח, רמו לו שגם הוא יתחיל לאכול, ואף שהקדושת יו"ט ראה שהמרק רותח מאד, לא ההין לנפח בפיו על המרק לקררו בפני זקה"ק, והוכרח להכניסה לפיו, וכתוצאה מזה נכווה

פיו והתמלא חבורות ונזקק לקחת סמי-רפואה לרפאות את פיו, ובמשך שבועיים לא היה יכול לאכול ולדבר כהוגן.

(שפע חיים, דרשות חורש"י תשמ"ב, פרשת תרומה, עמ' רלה)

זקה"ק מצאנו רצה שכל בניו ישמשו ברבנות ויהיו מורי הוראות בישראל. (שפע חיים, דרשות חורש"י תשמ"ב, פרשת תרומה, עמ' רמט)

בשעה שזקה"ק מצאנו ערך תיקון חצות, לא היה רשות לשום אדם לשהות בחדרו, וגם לא בחדר הסמוך. זקה"ק בעצמו היה משלח את כל הנוכחים, כשהוא מגרש בציציותיו את המתמהמהים לצאת, ונועל אחריו את הדלת. לנוכחים היה סימן קבוע לדבר, שבמשך הלילה דלקו שתי נרות על שולחן, ובחצי הלילה כיבה נר אחד, ואז יצאו כולם מחדרו.

פעם חשקה נפשו של אחד מנכדיו, מצאצאי בנו הרה"ק רבי דוד מקשאנוב זי"ע, שהיה מאד מקורב אליו, לראות את מעשיו באותה שעה [הלה היה ירא שמים, אבל היה מעט נמהר בדעתו]. הוא נכנס בהיחבא בתוך ארון בגדים שעמד בחדר והסתתר בין הבגדים שתלו שם, כשהוא ממתין לחצות להתבונן במעשי זקה"ק.

בחצי הלילה, לאחר שזקה"ק הוציא כל איש מעל פניו, נפתחה דלת החדר, ונשמעו קולות בכי ויללה, עד שנמס לבו בקרבו. הוא שמע את זקה"ק אומר: אמור כבר מה בקשתך. ענה הלז, שהוא אינו יכול לדבר עכשיו, כי אדם אחד מקשיב לדבריו. אמר לו זקה"ק, שאין שום איש בחדר, אולם הלה עמד על דעתו ששומעים את דבריו. וכמוכן שנשמת הנכד כמעט פרחה מרוב פחד, והתחרט אלף פעמים על שנשאו לבו לעשות דבר כזה.

זקה"ק נטל את הנר בידו ופנה מיד אל ארון הבגדים שעמד שם, וכשראהו גער בו: דו גאלגאן, מה אתה עושה כאן, אלמלא היית נכדו של הרב הזקן [מראפשיץ] הייתי מאבד אותך מכל העולמות, ועתה ברח לך מכאן. זקה"ק אחז בו וגררו עד הפתח החיצון והשליכו החוצה וסגר הדלת אחריו.

הדבר לא היה מתפרסם, כי הנכד התבייש במעשהו, אלא שלמחרת כשבא הרה"ק מקשאנוב לתפילת שחרית, שאל אותו זקה"ק: למה אתה מניח לדור בביתך לחסר דעה שמסתובב כל הלילה אצלי בבית ולא מניח לי לישון... כשחזר הרה"ק מקשאנוב לביתו, שאל את נכדו במה הפריע את מנוחת זקה"ק, והוא סיפר לו את אשר ראו עיניו בלילה ההוא. (שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת תצוה, עמ' רסט)

סיפר זקה"ק מגארליץ, שהיה פעם בבית אביו באישון לילה בימות החורף, ואביו זקה"ק מצאנו ישב כשגמרא פתוחה לפניו ועסק בתורה. בשעה שלש לפנות בוקר ניגש זקה"ק אל החלון ופתח אותה, וזקה"ק מגארליץ שמע איש אחד עומד בחוץ ליד החלון ובוכה בכיות נוראות. הוא השתוקק לעמוד על פשר הדבר אולם התיירא להתקרב לשם, לכן עמד מרחוק והסתכל לעבר החלון, וראה שהלה נותן חתיכת נייר, כעין קוויטל, לזקה"ק, והוא נטלו ממנו וסגר החלון אחריו, הניח את הקוויטל תחת הגמרא וחזר לתלמודו.

הבין זקה"ק מגארליץ שהאיש הזה אינו בין החיים, כי אנשים לא היו רגילים לעמוד מחוץ לחלון הבית, בפרט שראה שאביו ידע מעצמו שאדם עומד סמוך לחלון והלך לפתחו. גמר זקה"ק מגארליץ בדעתו להמתין בבית אביו עד שיסיים את תלמודו, וקיווה שיניח את הקוויטל על שולחנו ויוכל לעיין מה כותבים המתים בקוויטל. המתין זקה"ק מגארליץ עד אור הבוקר, אז הפסיק זקה"ק מצאנו מתלמודו, אולם אז נטל את הקוויטל, נתנו בנר ושרפו.

(שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת תצוה, עמ' רסט)

פעם ישב זקה"ק מגארליץ זי"ע בשולחן הטהור של אביו זקה"ק מצאנו זי"ע והביט בעבודת הקודש. לפתע עלה ברעיונו שהלא אסור להסתכל בנשיא. וחשב שהרי אביו הקדוש הוא נשיא ישראל בדורו ואסור לו להביט בפניו. לאחר זמן שוב הרהר בענין ועלה בדעתו כי שפיר נכון

ז"ע שהיה בקשרי ידידות עם אותו צדיק, יעץ לו להציל את חייו כל עוד הדבר אפשרי. לשאלת אותו צדיק את רבי ארון מה עליו לעשות, אמר לו שישע לצאנו אל זקה"ק. הדבר היה שתי ימים לפני חג השבועות, כשמאות חסידים כבר הגיעו להסתופף בצילו, והוא אמר להם שהוא נוסע לצאנו ואם הם רוצים, הם יכולים להצטרף אליו. כן הוה, הוא נסע לצאנו לפייס את זקה"ק יחד עם מאות מחסידי.

(שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת ויקהל פקודי, עמ' רצ)

פעם בא אל זקה"ק מצאנו ז"ע אדם אחד ובכה במר לבו על שהרג נפש בשגה ובלי כוונה בכלל, ועתה תבעוהו משפחת הנהרג בערכאות על שהרג את קרובם, וביקש מזקה"ק שיתפלל בעדו שיצא זכאי בדינו. והנה בעודו מדבר החויר זקה"ק כסיד והתחיל לרעוד ככל גופו ואמר: אוי ווי, נהרג אדם מישראל... וזקה"ק לא הצליח לעצור בעצמו וגער באותו אדם: רשע, וכי לא אכפת לך שנהרג יהודי, אתה דואג רק על כך שמא תשב כמה שנים בבית האסורים, איך יכול אדם מישראל להיות כל כך אכזרי... (שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת ויקרא, עמ' שג)

פעם נסבה השיחה אצל זקה"ק מצאנו ז"ע אודות חידוש עמוק ברשב"א, ואחד הנוכחים העיר: מהיכן לוקחים היום את התורה של הרשב"א. נענה זקה"ק בהתלהבות: מהיכן לוקחים היום את הקדושה של הרשב"א! (שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת צו, עמ' שיב, ועוד)

פעם הגיעו לצאנו שתי רבנים שלא נחשבו כהגונים בעיני זקה"ק מצאנו, והתווכחו בחדרו בדבר הלכה. אמר להם זקה"ק: אילו הייתם אומרים פסק הלכה, הייתי יודע שההיפך הוא הנכון, אבל אם אתם מתווכחים, הרי שאני צריך לעיין...

(שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת צו, עמ' שיד)

כשביקר זקה"ק מצאנו בעיר ווינא, היה שם פרסום גדול לבואו והמונים באו להשתתף ולחזות בעריכת השולחנות הטהורים. בין הבאים היתה גם קבוצת סטודנטים מבית הקיסר, שהיו יהודים שסרו ל"ע מן הדרך ואף הלכו עם שרשרת זהב כנהוג אצלם, והביטו בסדר עריכת השולחן, הזמירות והקידוש וכו', שהיה דבר חדש וזר בעיניהם.

כשאכל זקה"ק את הדגים, הראה בידו לאחד מאותה קבוצה שיתקרב אליו, וכשניגש נטל זקה"ק חתיכת דג מצלחתו ונתן לו בידו שיריים. חבריו הביטו בו לראות מה יעשה, כי הם לא הורגלו לאכול עם הידיים בלי מזלג, אך הלה שהיה בעל דרך ארץ לקח את חתיכת הדג ואכלו. לאחר זמן עזבו הסטודנטים את המקום, אבל הוא נשאר שם עוד זמן מה, ורק אחר כך פנה לדרכו.

למחרת כששב הסטודנט לביתו ונכנס למטבח לאכול ולהשביע גופו במאכלי הטריפה שהיו לו, אוי ברגע שהכניס דבר מאכל לפיו, התחיל להקיא במשך זמן, וסיפר שאמש אכל דגים בידו מהראבינער, וכנראה שזה גרם לקלקול בקיבתו ולכן אינו יכול להכניס שום מאכל לפיו. כך נמשך הדבר עד שהבהילו אליו את הרופא של בית המלוכה, שהיה רופאו האישי של הקיסר פרנץ יוזף, והוא הרגיע ואמר שיביא מזור ורפואה לחולה, אולם ככל שעבר הזמן נוכח הפרופסור שקצרה ידו מלהושיע ומלהעלות לו ארוכה ומרפא.

עברו שבוע ושבועיים, והסטודנט נהיה חולה וכחוש מיום ליום, ובכל פעם שרצה לטעום משהו, אפילו טיפת מים, מהכלים המשוקצים והמוטרפים שבביתו, הקיא מיד. בראותו שאין קץ לסבלו, התחיל לחקור מי היה אותו ראבינער שנתן לו לאכול את הדג, שמאז אין הוא יכול לאכול מאומה, וכששמע את מקום מגוריו, החליט לנסוע אליו לצאנו, באמרו שאולי משם תבוא ישועתו.

כשנכנס לקודש פנימה הגיש קוויטל וכתב בו את כל אשר קרהו מאז שאכל את חתיכת הדג שהרבי נתן לו בווינה. הביט בו זקה"ק ואמר

להסתכל, כי הלא הסתכלות בצורת הצדיק מסוגל ליראת שמים ולתוספת קדושה והתעלות, כמו שמסופר בגמרא¹¹ אמר רבי, האי דמחדרנא מחבראי, דחזיתיה לרבי מאיר מאחוריה, ואילו חזיתיה מקמיה הוה מחדרנא טפי וכו'. בהחלטה זו שוב הגביה זקה"ק מגארליץ את עיניו והביט באביו הקדוש. אמנם לפתע הרים זקה"ק מצאנו את קולו וגער בו: ברוך, וואס קיקסטו, מ'טאהר דאך נישט [למה הנך מסתכל עלי, הלא אסור]...

(שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת ויקהל פקודי, עמ' רפ)

סיפר זקה"ק מגארליץ שנכח פעם בשולחנו הטהור של אביו זקה"ק מצאנו, וכיון שהיה בימות הקיץ, התעופפו שם בחדר זבובים. הרהר זקה"ק מגארליץ לעצמו, היאך יתכן כזאת שישנם זבובים בחדר, הלא שולחנו של אביו הקדוש הוא שולחנו של אדם שדומה למזבח¹², ואם לא נראה זבוב בבית המטבחים¹³, גם כאן לא צריך להיות זבוב. הוא התחיל להתבונן, והבחין שאף שבחלל החדר היו הרבה זבובים, אבל על השולחן ממש לא היה אף זבוב אחד כל זמן עריכת השולחן.

(שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת חוקת בלק, עמ' תמב)

זקה"ק מצאנו היה פעם בפעסט בימי בין המצרים, ולקראת שבת חזון הזמינו אותו אנשי העיר להתפלל בבית המדרש של אנשי העיר. לפני התפילה הזהיר זקה"ק את החסידים שהתלוו אליו שלא ישנו מאומה מנוסח ומנהגי אשכנז הנהוגים בעיר בשבת חזון אלא יתפללו כמנהג המקום מימים ימימה. כן הוה, שהחסידים התפללו יחד עם אנשי העיר שהגיעו לבושים בבגדי חול כנהוג אצלם בשבת חזון, וכל התפילות והמנהגים היו בנוסח אשכנז בלי שום שינוי, ואפילו "לכה דודי" אמרו בניגון של "אלי ציון ועריה" כמו שנהוג שם. לאחר התפילה ניגש השליח ציבור וקידש על היין כמנהג אשכנז.

קהל החסידים שהתלווה אל זקה"ק ראו כן תמהו והשתוקקו לשמוע את דעתו ולדעת מה יאמר על נוסח התפילה ששמע ועל מנהגי אשכנז שראה. בגמר התפילה, כשאמר זקה"ק "גוט שבת", התבטא שלחכמי אשכנז הקדושים היה את כל התורה בקבלה וכל תנועותיהם ומנהגיהם מיוסדים על פי הקבלה.

(שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת ויקהל פקודי, עמ' רפג)

שמעתי מדודי הגה"צ רבי ישראל וואלדמאן זצ"ל¹⁴, שאביו הגה"צ רבי יעקב צבי וואלדמאן זצ"ל היה רב בעיר בארשא שבמרמרוש, והתעוררה שם מחלוקת בין עדות החסידים בעיר. זקה"ק מצאנו ז"ע נדרש לענין וכתב מכתב לראשי העיר בארשא, ובתוך הדברים כתב להם: איך מלאתם לבבכם לבזות השם הגדול ב"ה וב"ש, הלא ידוע שאין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה, וזה נקרא דירתו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, וזה ששונה - הוא בונה הבית הזה, ואיך ירים מי ירו לנתוח הבית הזה ולהכות ולבזות הבונים, וכי ינקה העושה כזאת.

ברם גם לאחר מכתב נוקב זה לא שקטה סערת המחלוקת, וזקה"ק שלח לשם את הגה"ק בעל קול אריה ז"ע מבערגסאז שיקריא את המכתב לפני אנשי העיר. בעל הקול אריה ז"ע נתיירא מאד מחמתם של אנשי העיר, והכין לו מבעוד מועד מרכבה רתומה לשני סוסים שיוכל לנוס מיד לאחר הקראת המכתב. אמנם כשקרא את המכתב לפני אנשי העיר, נפל עליהם אימה ופחד והתחילו להתנצל לפניו על מעשיהם והביעו חרטתם וקבלו על עצמם שלא ישוּבו לעשות עוד כדבר הרע הזה, ואכן מאז הניחו לרב העיר ונזהרו בכבודו והמנוחה חזרה לשורר בעיר. (שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת ויקהל פקודי, עמ' רפט)

היה מעשה עם צדיק אחד קדוש עליון שהיה מעורב במחלוקת שביזו בה תלמיד חכם, כשדעתו של זקה"ק מצאנו נטתה לאסור לעשות כן. במחלוקת ההיא נפלו רח"ל חללים רבים, והרה"ק רבי ארון מקראקא

13 יומא, כא, א.
14 חתן הרה"ק רבי שמואל ז"ע, בנו של הרה"ק בעל בני יששכר ז"ע.

11 עירובין יג, ב.
12 ברכות נה, א.

שאינן פלא שהוא אינו יכול לאכול בביתו, כי הלא הוא נתן לו אז שיריים מחתיכת דג של מאכלי שבת קודש, ולשבת קודש יש כח נשגב שטיהר והגעיל את קיבתו ולכן אינו יכול לסבול יותר מאכלי טריפה, ורק אם יאכל מאכלים כשרים, יוכל להשביע נפשו הרעיבה.

תוך כדי כך קרא זקה"ק לגבאי מוה"ר משה יהושע ז"ל, וביקש ממנו שיכניס לחם וחמאה וכוס קאווע. בתחילה פחד הסטודנט לגעת במאכלים, מתוך חשש למצב בריאותו, אולם לבסוף חשב שאם לא יועיל לא יזיק, כי ממילא הוא נמצא בסכנת חיים. הורה לו זקה"ק שלפני האכילה יטול ידיו ויברך ברכת על נטילת ידים וברכת המוציא לחם מן הארץ, והוא חזר מילה במילה אחרי זקה"ק, כתינוק בן שלש ממש, והתחיל לאכול, ואכל כל מה שהגישו לו, כי הלא היה לאחר צום של כשבועיים, ולהשתוממותו לא הקיא כלל. ואמר לו זקה"ק, שעכשיו נוכח לראות בעצמו שמאכלים כשרים הוא יכול לאכול.

הוא נשאר שם בצאנו עוד כשבועיים ימים עד שחזר לאיתנו, וכשהרגיש שהוא בריא וחזק, נכנס לקודש פנימה להיפרד מזקה"ק ולהודות לו שהצילו ממוות לחיים. אמר לו זקה"ק, שגם בביתו ובסביבתו ידע ויזכור שגופו לא מסוגל לעכל מאכלות אסורות, ורק מאכלים כשרים יוכל לאכול. במשך השבועיים ששהה בצאנו כבר הדריכו אותו החסידים קצת בדיוני וענייני היהדות, וכשחזר לביתו נכנס תיכף למטבח והתחיל לשבור ולנתן את כל הכלים שהיו שם, כשהוא אומר שהוא רוצה לאכול רק מאכלים כשרים.

אשתו הנכרית התחילה לזעוק שהראבינער מצאנו בלבב את דעת בעלה, ולא עברו ימים מועטים עד שהתגרשו זה מזה, והתחלקו ברכושם הרב. הוא נטל את חלקו ברכוש ושוב נסע לצאנו, וזקה"ק שיבח אותו ועודדו על מעשהו, והורה לו להיכנס לבית המדרש, לגדל זקן ופאות וללמוד תורה, ואף דאג שכמה מחשובי היושבים שם ידריכוהו בעבודת ה' להיות יהודי כשר והגון. כך הפך אותו סטודנט להיות יושב בצאנו, וישב בבית המדרש על התורה ועל העבודה יומם ולילה, במשך שנים רבות, כשפרנסה אינה חסרה לו מפאת הרכוש הרב שהביא עמו מווינא.

לאחר כמה שנים התעוררו בקרבו געגועים עזים לעירו ולמולדתו, וזה היה לאחר תקופה שכבר לא היה לו ממון, כי חילק הרבה לצדקה, והוא נכנס להיפרד מזקה"ק לרגל נסיעתו לבקר בווינא, וזקה"ק הרשה לו לנסוע.

בעת שהותו בווינא, בליל שבת קודש, התגבר עליו יצרו הרעהחל להסיתו ולהכניס בו מחשבות זרות שמא לא נהג כשורה כשעזב את כל עברו המפואר, שהיה מבכירי בית המלוכה ועשיר מופלג, חכם ומשכיל אשר שמעו הלך בכל המדינה, ועכשיו הוא נע ונד כאחד העניים, ושמה כדאי להיות תוהה על הראשונות.

באותו זמן ישב זקה"ק בבית מדרשו שבצאנו וערך את שולחנו לכבוד שבת, ולפתע החל לדבר לא על הענין שדיבר עד אז, וחזר ואמר משך כל זמן עריכת השולחן, שהוא מאד מתגעגע ונכסף לראות את ה"בעל תשובה שלו" [מיינ בעל תשובה], ושלא עשה טוב כשהניח לו לנסוע לווינא. זקה"ק לא הפסיק לדבר על געגועיו וכיסופיו לראות את הבעל תשובה, ושלבו יוצא מרוב דאגה לשלומו, והיה נראה כמו אב שלא ראה את בנו יחידו עשרים שנה. ומובן שהנוכחים לא הבינו על מה המדובר, ודברות קדשו היו בעיניהם כחידה סתומה.

ביום שני בשבת חזר לפתע הבעל תשובה לצאנו כמימים ימימה, והיושבים קבלו את פניו באהבה וחיבה, ושאלוהו לסיבת חזרתו המוקדמת, שכן היה מדובר שהוא נוסע למספר שבועות. ענה להם הבעל תשובה, שבלייל שבת אחזו בו געגועים עצומים לשהות ולחסות בצל כנפי הרבי, לכן מיהר לשוב לכאן. אז הבינו החסידים פשר דברי זקה"ק בשולחנו הטהור. והוא שהה בצאנו עוד כמה שנים, ולפלא שמספר שבועות לאחר הסתלקות זקה"ק נסתלק אף הוא לבית עולמו. (שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת תזריע מצורע, עמ' שכד-שכו)

פעם שבת זקה"ק מצאנו אצל הרה"ק מרוזין זי"ע, ובמשך כל השבת הבחינו שהרה"ק מרוזין אחוז בלהבת אש יותר מהרגיל, ובאמצע השולחן הטהור בליל שבת, אמר הרה"ק מרוזין: צאנזער רב, זקיני הקדוש הרבי ר' בעריש [המגיד ממעזריטש], והבעל שם טוב הקדוש, יושבים בגן עדן התחתון ושואבים נועם מעדן העליון. הם אינם יודעים כלום מהנעשה בעולם הזה ומכל הצרות שעוברים בני ישראל. צאנזער רב, הרי אתם מבית דין של מעלה, תגזרו נא שיגרשו אותם מגן עדן כדי שיביטו מה קורה עם כלל ישראל.

קהל החסידים שנכח שם התמלא יראה ופחד לשמע הדברים המרטיטים, אבל זקה"ק לא ענה מאומה. לאחר קצת זמן חזר הרה"ק מרוזין על דבריו, אולם שוב לא הגיב זקה"ק מאומה. כשחזר הרה"ק מרוזין בפעם השלישית על דבריו, קם זקה"ק ואמר: הנני מסכים, אבל הרבי אמר ואני רק מסכים. אז נחה דעת הרה"ק מרוזין, ואכן, כבר ביום שני בשבת הגיעה בשורה טובה שאחת מהגזירות החמורות שגזרה המלכות על בני ישראל, התבטלה.

(שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת תזריע מצורע, עמ' שלב-שלג)

בצאנו היה יהודי שמתחילה היה מתנגד ולא רצה לנסוע לצדיקים, ורק אחר שכנוע התחיל לנסוע אל זקה"ק מצאנו זי"ע, אולם מאז התהפך עליו הגלגל, שבאו עליו צרות רבות ורעות ופגעו בו אסונות ופורעניות. הוא גורש מאחוזתו, ובניו חלו ל"ע. בצר לו הירבה לבוא אל זקה"ק, לתנות בפניו את צרותיו בבקשה שיעורר עליו רחמי שמים.

באחד הפעמים, כשכבה במרירות נפשו בכי קורע לבבות עד שנמסו לבבות כל העומדים שם, נכח שם גם זקה"ק מגארליץ זי"ע, שמטבעו היה בעל לב רך ולא סבל קול בכיית אדם מישראל, והוא לא הצליח לעצור ברוחו, ופנה אליו בקול צעקה: למה אתה בוכה, וכי אינך רואה שמתחילת נסיעותיך אל אבי באו עליך כל הצרות האלו והשיגוך, תפסיק לבא וירווח לך.

כששמע זקה"ק מצאנו את דברי בנו, אמר בנימה של רוגז: מה רצונך ממנו, וכי כמה זמן עבר מעת שאיש זה היה מוכסן נרות

[תקופה זו היתה כמאה שנים לפני זמנו של זקה"ק, שבעצת המשכילים רצתה המלכה המרשעת לייסד בתי ספר להשכלת היהודים, וכדי לבסס זאת הטילו מס על כל נר שמרליקים בבתי ישראל וכל אדם היה חייב לשלם מראש בעד כל נר, וקיבל על זה שטר קבלה. בכל עיר החכירו את המס לאיש אחד שהסתובב מבית לבית ובכל סעודת מצוה ושמחה שהתקיימה בעיירה, למנות את מספר הנרות ולברוק את שטרי הקבלה. אם מצא שהדליקו יותר ממה ששילמו, היה תוקף בידו להטיל קנס כפי שעולה על רוחו, וגם לתפוס משכונות מכל הבא ליד, כמו תכשיטי הכלה וכדומה. המוכסים הללו היו אנשים משומדים וגרועים ביותר, שהצרו לאחיהם מישראל. כשעלה הקיסר פרנץ יוזף למלוכה, ביטל את הגזירה ומצאו אז בקופת המלוכה ממס הנרות סך עצום של חמש מליון זהובים, והסכום כולו הוחזר לקהילות ישראל].

(שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת בהר בחקתי, עמ' סטג-סטד)

טרם גמר השידוך של הרה"ק רבי יצחק ישעיה מטשחויב זי"ע, בנו הצעיר של זקה"ק מצאנו, עם הרבנית נכדת הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע, שאלה זקנתי הרבנית מצאנו ע"ה מאחת השכנות קערה של כסף לכבוד המחוננים. בשעת מסיבת השידוך, אמר זקה"ק להרה"ק מבעלזא: מחותן, אתם רואים קערה זו, הרבנית התביישה שאין לה על מה להגיש את הכיבוד, ושאלה זאת מאחת השכנות...

(שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת בהר בחקתי, עמ' ססה)

בבית זקה"ק מצאנו זי"ע היתה עניות גדולה, כי בגודל צדקותו חילק את כל אשר לו לעניים, והרבה פעמים מצאו את זקה"ק יושב בלי בגד עליון, או בלי שטייוע"ל [מגפיים] בימות החורף, כי קודם לכן נכנס אליו אדם עני שבגדיו קרועים, והוא פשט את בגדיו ונתנם לעני.

(שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת בהר בחקתי, עמ' ססה-ססו)

פעם בא הגאון המפורסם רבי יצחק אהרן [איטשע] איטינגא זצוק"ל, רבה של לעמבערג, לבקר בהיכלו של זקה"ק מצאנו וכיבדו לשבת על כסא, אבל היות שהרהיטים שם בבית היו שבורים ורעועים, והוא היה בעל קומה, נשבר הכסא. גער זקה"ק באנשי ביתו שהביאו כסא שבור, וצוה להביא כסא טוב. הביאו עוד כסא, אולם גם זו נפלה תחתיו.

זקה"ק התרעם על כך, וכשהביאו עוד כסא, התיישב האורח מעל הכסא, כשהוא מרחף באויר, נשען בידי על השולחן, וחיוך קל עבר על שפתיו. הבחין בכך זקה"ק ופנה אליו בשאלה: לעמבערגער רב, איך מצב הרהיטים בבית כבודו. השיב הגאון רבי איטשע, שיש לו ב"ה דירה מכובדת מלאה כל טוב. אמר לו זקה"ק, שרוצה לספר לו מעשה שהיה, וכה סיפר:

אחד העשירים, מבאי צל קורת הבעש"ט הק', נכנס פעם אל רבו לקבל ברכת פרידה, לרגל שובו לביתו. אמר לו הבעש"ט, שבעוברו בעיר ראוונא, בדרך לביתו, ימסור פריסת שלום בשמו לר' בעריש מלמד [הוא הרבי ר' בער זי"ע, שהתגורר שם קודם התגלותו]. העשיר שיער בדעתו, שהשם 'מלמד', אינו תואר אומנותו של ר' בעריש, אלא שם כינוי המשפחה, והוא בוודאי אחד מנכבדי העיר וגאוניה ולא מלמד תינוקות, כי לא כל אדם זוכה שהבעש"ט יפרוס בשלומו.

אולם מה גדלה השתוממותו כשהגיע לראוונא ואיש לא ידע מיהו ר' בעריש מלמד. הוא הסתובב על פני העיר, מבית מדרש לבית מדרש, ושאל אודותיו, אולם לא מצא אדם שהכיר את האיש ואת שיחו. העשיר ידע שהבעש"ט אינו אומר דברים של מה בכך, לכן לא אמר נואש, עד שהגיע לקצה העיר ונכנס לבית המדרש לשאל אודותיו, ומצא שם אחד שהצביע לו על בית ישן סמוך, ואמר ששם מתגורר אדם בשם ר' בעריש, שלומד עם ילדים.

העשיר נכנס לבית ומצא את הרבי ר' בער יושב על חבית של שכר, ליד דף עריכה [לאקשע"ן ברע"ט] מונחת על חבית, ששימש בתור שולחן. משני הצדדים היו שני קורות עץ ארוכים, מונחים על שני עמודים של עץ נעוצים בקרקע, ששימשו כספסלים, עליהם ישבו התלמידים. העשיר נשאר לעמוד בצד, כי הרבי ר' בער המשיך בלימודו ולא הפסיק, וכיון שהיה מהמסתופפים בצל הבעש"ט, היה לו חוש הרגשה טוב, ובזמן עמידתו שם הספיק לתהות על קנקנו, והבין שהוא איש קדוש ולא מלמד מן השורה.

כשהרבי ר' בער סיים את לימודיו עם הילדים, אמר להם שילכו לטעום, וישבו מיד להמשיך ללמוד. אז ניגש אל האורח ונתן לו שלום, והלה מסר לו פריסת שלום מהבעש"ט. הרבי ר' בער שמח מאד, והזמין אותו לסעוד אצלו, וצוה לרבנית, שתכין סעודה בשביל אורח חשוב שהגיע ממעזיבו. העשיר לא ציפה לקבל סעודת מלכים, אבל שמח להיות סמוך על שולחן קדוש כזה.

הרבי ר' בער לקח בעקישע שתלה על הקיר, פרסו כמו מפה על השולחן האמור, הביא קצת מלח על נייר וככר לחם יבש, נטל ידיו וברך על הפת ורמז לאורחו ליטול ידיו ולבצוע. לאחר אכילת הפת הגישו לפניו שתי קערות חרס עם מים רותחים, שפוררו בהם קמח לאכילה, עם שתי כפות של עץ. הרבי ר' בער התחיל לאכול, ואילו האורח, שהיה כאמור עתיר נכסים, לא היה רגיל לאכול מאכלים כאלו. את הלחם עוד הצליח ללעוס ולבלוע, אבל בשום אופן לא היה יכול לשלוט בנפשו לאכול ממאכל זה.

רמו לו הרבי ר' בער בידי שיאכל, אבל הוא לא היה מסוגל לזה. שאלו הרבי ר' בער למה אינו אוכל, והוא השיב, שהוא מתבונן בצערם של תלמידי חכמים. התעניין אצלו הרבי ר' בער, איך סדר האכילה בביתו. השיב העשיר, שבביתו אוכלים ב"ה מאכלים שמנים ומעדנים טובים עם כפות של זהב כיד ה' הטובה עליו. שאלו הרבי ר' בער, אם כשהוא נוסע בדרך, הוא גם לוקח עמו את כלי ביתו הנאים. ענה העשיר, שבדרך מוכרחים להסתפק עם מה שיש.

סיכם הרבי ר' בער את הדברים ואמר לו: אמור מעתה, שאם נמצאים בדרך, מסתפקים במה שיש, כי עם הכלים הנאים והמפוארים

משתמשים רק בבית, גם אני אומר לכם, שבבית יש לי גם כלים מפוארים...

כל זאת סיפר כאמור זקה"ק מצאנו להגאון רבי איטשע זצ"ל, ובסיומו אמר לו: ואני אומר לכם, בבית יש לי הרבה יותר ממה שיש לכם. (שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת בהר בחקתי, עמ' סטו-סטז) ***

זקה"ק מצאנו שמע פעם על דרשן שהפליג בעונותיהם של בני ישראל במדבר, ואמר בהתרעמות: מה הוא רוצה מהם, בלי העבירות של ישראל, מנין היה לנו תורה.

(שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת במדבר, עמ' שעז) ***

זקה"ק מצאנו העיד על עצמו, שמילדותו שנה את השקר, וכששמע את אחד הילדים דובר שקר, פנה לקרן זוית וניער את בגדו, שלא ידבק בו מאומה מן השקר.

(שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת במדבר, עמ' שפג) ***

זקה"ק מצאנו אמר פעם בענוותנות: חוששני מאד שהנני בגדר חכמתו מרובה ממעשיו, ובאומרו זאת נאנח מאד.

(שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת במדבר, עמ' שפה) ***

כ"ק אאמור" זי"ע נכח פעם כשיהודי עשיר ממדינת אשכנז [דייטש] שתוארו כאחד המתקדמים בלי חתימת זקן ופאות, נותן לזקה"ק מצאנו פדיון שטר עצום של אלף קראנען, וזקה"ק בירכו לשלום ואיחלו ברכה והצלחה.

כשיצא העשיר מהחדר והלך לו לדרכו ביקש ממנו זקה"ק להגיש לו את הפאקע-ציבער, והחל לגלגל את שטר הכסף באצבעותיו הדק היטב וביקש להושיט לו נר דלוק, והקריב זקה"ק את השטר המגולגל לנר, הבעיר בו את הפאקע-ציבער תוך שמכניס כולו לתוכו באצבעו ושרף את השטר כולו עד גמירא, שלא ישאר ממנו כלום.

(שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת נשא, עמ' שצז; פרשת עקב, עמ' תעו) ***

מעשה היה אצל זקה"ק מצאנו, שישב בסוכה בליל הושענא רבא ודיבר מעניני העולם והיה נראה שעוסק בדברים של מה בכך. עמד שם חסיד אחד, שהיה נוסע לרבי אחר, והרהר בלבו על כך שיהודי צדיק כמו הרב מצאנו מדבר דברים כאלו בזמן כזה. לפתע פנה אליו זקה"ק ושאלו אם הרבי שלו גם מתנהג באופן כזה. ענה החסיד: חלילה, מורי ורבי הקדוש דבוק תמיד בעולמות העליונים, ומעודו לא ראיתיו שח שיחה בטילה. נענה זקה"ק: א וודאי, ירעתי שלא כל אחד יכול לעשות זאת, זה היה יכול רק הרב הזקן [דער אלטער רב], כך כינה את רבו הרה"ק מראפשיץ], דאס איז בעל שם'סקי.

(שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת בהעלותך, עמ' שצז) ***

זקה"ק מצאנו אמר בדרך צחות: כשחסיד יאמר לך שראה דבר מה אצל רבו, תדע ששמעה, ואם יאמר לך ששמע, תדע שזה שקר וכזב.

(שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת מטות מסעי, עמ' תנה) ***

לזקה"ק מצאנו היו שלשה סוגי כספים, סוג אחד החזיק בכיס מיוחד בוועסטיל שלו, אשר שם הכניס ממון רק לעתים רחוקות. הסוג השני החזיק בשאר כיסי הוועסטיל, ואת כל שאר הכספים החזיק בכיסי הבעקישע.

אנשי הבית כבר ידעו, שהכסף שהניח בכיס המיוחד בוועסטיל, היה מיוחד עבור הוצאת ביתו נאווה קודש, וכשבא הגבאי לבקש כסף לצורכי הבית, נתן לו מכיס זה, ואם אותו כיס היה ריק, אמר שאין לו כעת כסף. את הכסף שהניח בכיסים האחרים של הוועסטיל, חילק צדקה לעניים, ואילו את הכסף שהחזיק בבעקישע, שרף או זרק לאחור מכן בבית הכסא, ונהג בהם איסור הגאון.

(שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת עקב, עמ' תעו) ***

מעשה היה אצל זקה"ק מצאנו שהחסידיים נדחקו יותר מהרגיל בשולחנו הטהור לשמוע דברי תורתו. פנה אליהם זקה"ק ואמר: אם

רצונכם לשמוע, הרי אני אומר בקול רם ויכולים לשמוע מרחוק, אם רצונכם להבין, יעזור השי"ת שאני בעצמי אבין מה שאני אומר.

(שפע חיים, דרשות חומש רש"י תשמ"ב, פרשת שופטים, עמ' תצהתצו)

וקווי ה' יחליפו כח

רבינו הברכת משה זיע"א היה אומר על הרה"ק בעל ה"דברי חיים" מצאנו זיע"א ובנו הרה"ק בעל ה"דברי יחזקאל" משינאווא זיע"א, שלולא הפסוק "וקווי ה' יחליפו כח" [ישעיה מ, לא] שפירושו, שהצדיקים מוסרים נפשם ונותנים את כל הכוחות שלהם להשי"ת והוא מחליפם ונותן להם משלו כוחות מחודשים, אינו מבין כיצד שרדו צדיקים קדושים אלו בגודל עבודתם הנשגבת לפני השי"ת.

וכלשונו הטהור: "ווען נישט דעם פסוק "וקווי ה' יחליפו כח", פארשטיי איך נישט ווי דער צאנזער רב מיט דעם שינאווער רב האבן אויס גיהאלטן פון זייער עבודה".

לפעמים אמר רבינו הברכת משה בנוסח שונה, שלולא הפסוק "וקווי ה' יחליפו כח" אינו יודע איך הם האריכו ימים [כי ידוע שהיה להם אריכות ימים והסתלקו רק לעת זקנה מופלגת]. וכלשונו הטהור: "ווען נישט דעם פסוק "וקווי ה' יחליפו כח", ווייס איך נישט ווי דער צאנזער רב מיט דעם שינאווער רב האבן אזוי מאריך ימים געווען".

(אוהל מועד לעלוב, גליון 301 פרשת שמיני תשע"ז)

מסירות נפשו של הרה"ק מצאנו עבור מצוות הכנסת אורחים

סיפר רבינו ה"ברכת משה", שבקראקא הכיר את רבי רפאל בעל "דרכי חיים" משמשו של הרה"ק בעל "דברי חיים" מצאנו זיע"א שהיה נקרא 'דער הויכער רפאל' [ר' רפאל הגבוה] שבסוף ימיו התגורר בקראקא, וסיפר רבינו ששמע ממנו פעם לספר על רבו הרה"ק מצאנו שפעם אחת לאחר שערך את שולחנו היה חלש ביותר עד כדי כך שהיה צריך לשאתו על ידי וכך נשא אותו עד לחדרו שם הניחו על מיטתו, והוא סידר לעצמו מיטה בחדר החיצוני סמוך לדלת.

לפתע שמע רעש שמקורו מתוך חדרו של רבו, הלך ונכנס מיד לתוך החדר שם הבחין כיצד רבו מוסר נפשו ובשארית כוחותיו נושא הוא בידי שמיכה וכרית. שאל אותו ר' רפאל על מה ולמה נושא הוא אותן. השיב לו רבו שהוא נושא אותן עבורו כי הלא מתעתד הוא להישאר כאן כל הלילה ולכן דואג הוא עבורו לשמיכה וכרית. נענה המשמש ר' רפאל ואמר לרבו: "רבי אני כבר דאגתי לעצמי הכל".

תיכף כששמע זאת הרה"ק מצאנו מיד נפל על הארץ מרוב חולשתו, והוצרך המשמש ר' רפאל לשאתו אל מיטתו.

הסביר זאת ר' רפאל שרבו הלא לא היה בכוחו לעשות כלום אלא שבעבור מצוות הכנסת אורחים מסר את נפשו וניסה בשארית כוחותיו להירתם עבור מצווה רבה זו ומצווה זו היא שהעניקה לו כוחות מיוחדים כדי לעמוד ולהתגבר על חולשתו אך כאשר שמע ממנו שכבר הסתדר שוב נפל ברוב חולשתו כמקודם.

(אוהל מועד לעלוב, גליון 301 פרשת שמיני תשע"ז)

הסיפור שסיפר רבינו הרד"ש ממה שראה בהיותו בצאנו

עוד סיפר הגה"ח רבי שמואל אהרן וובר זצ"ל ששמע מרביה"ק הרד"ש זיע"א שסיפר, שכאשר שהה בצאנו עמד לבוא לשם הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זיע"א שהיה מחותנו של הרה"ק מצאנו [הוא היה פעמיים מחותן שלו, הן משום שהרה"ק רבי ישעיה מטשחויב זיע"א הי"ד בנו של הרה"ק מצאנו היה חתן חתנו של הרה"ק מבעלזא, וכן כי נכדו הרה"ק רבי שמחה בער מצעצינוב בן בנו הרה"ק משינאווא היה חתנו של הרה"ק מבעלזא] וכאשר נתקרב הזמן אז היה אמור הרה"ק מבעלזא להגיע ביקש הרה"ק מצאנו למשמשו שישגו לו עגלה כדי לנסוע לקבל את פניו של הרה"ק מבעלזא, אולם הגבאים שסברו שזוהי פחיתות כבוד לרבים שיצא כבוד דרך כדי להקביל פני הרבי מבעלזא ניסו להשתמט מבקשתו ועשו עצמם כאילו הלכו לחפש ולהשיג עגלה ובאו ואמרו לרבים שחיפשו ולא מצאו עגלה בשוק.

הרה"ק מצאנו לא הגיב לדבריהם, אולם כעבור זמן מה שוב ביקש מהם להשיג לו עגלה כדי לצאת ולקבל את פני מחותנו הרבי מבעלזא, ושוב יצאו ועשו עצמם כאילו הלכו לחפש עגלה ושוב אליו ואמרו לו שלא מצאו עגלה בשוק.

באותה שעה נענה הרה"ק מצאנו אל משמשו ואמר להם שאם אין בנמצא עגלה מפוארת הרי שהוא יסע על עגלת איכרים שהיתה עגלה פשוטה ביותר. משקלטו המשמשים שבנפשו הדבר והוא אינו מוותר מלצאת כבוד דרך ולהקביל את פני הרבי מבעלזא ברחוב העיר יצאו והשיגו תיכף עגלה מפוארת וחיש מהר כבר עמדה העגלה מחוץ לפתח ביתו של רבם הרה"ק מצאנו.

כשנפגשו המחותנים הרה"ק מצאנו והרה"ק מבעלזא שמחו שמחה גדולה והרה"ק מבעלזא עלה על העגלה של הרה"ק מצאנו ונכנסו יחדיו לתוך העיר ועלו לביתו של הרה"ק מצאנו.

כאשר התיישבו הצדיקים ליד השולחן ביקש הרה"ק מצאנו ממחותנו הרה"ק מבעלזא לומר 'תורה', אלא שהרה"ק מבעלזא ענה לו כך: "פאר אייערע עזות פנימער וועל איך נישט זאגן קין 'תורה'. נאר אויב איהר ווילט הערן 'תורה' פון מיר וועל איך דאס אריין זאגן אייך אליין" - בפני העזי פנים שלכם לא אומר 'תורה', ואם ברצונכם לשמוע ממני 'תורה' אומר זאת לפניכם בלבד. ואז כפף עצמו הרה"ק מצאנו והרה"ק מבעלזא החל להשמיע דברי תורה לתוך אוזניו.

כאמור כל זאת סיפר הרש"א וובר שכן סיפר לו רביה"ק הרד"ש בעצמו.

והפטיר רש"א, שכאשר עלה האדמו"ר הקדוש מהר"א מבעלזא זיע"א ארצה ביקש ממנו רביה"ק ה"ברכת משה" שילך אליו ויספר לו את המעשה הזה.

והלך רש"א אל הרה"ק מבעלזא וסיפר לו את כל הסיפור הנ"ל בשם רביה"ק הרד"ש וכשגמר לספר חיין הרה"ק מבעלזא והתבטא: "יא יא, ס'איז געווען אזעלכע" - כן כן, היו כאלו [כלומר, שאכן היו כאלו שהיו עזי פנים].

והתבטא רש"א, שמתוך הכרת פניו של הרבי מבעלזא היה ניכר עליו בשעת מעשה שהוא יודע את כל הסיפור הזה, וראה לדבר יש, שחסידי בעלזא ידעו וחזרו על 'תורה' שאמר הרה"ק רבי יהושע מבעלזא בפני מחותנו הרה"ק מצאנו, והיה מקובל אצלם שהוא אמר לו זאת באותו מעמד שבא אליו, הרי סימן וראה ברורה שהרה"ק רבי אהרן מבעלזא ידע מעצמו את כל הסיפור הנ"ל.

(אוהל מועד לעלוב, גליון 301 פרשת שמיני תשע"ז)

ועתה ישראל - מעתה אני יהודי

רבינו ה"ברכת משה" זיע"א היה דרכו בליל שבת קודש לבוא אל בית המדרש להתפלל תפילת ערבית, והתחיל כבר בביתו "לכו נרננה", וכשבא לבית הכנסת כבר החזיק באמצע התפילה ואמר באש להבה את הפסוק "אש לפניו תלך ותלהט סביב" וגו', ולאחר גמר התפילה פנה לערוך את שולחנו הטהור במקום.

הוא נהג כמנהג האר"י הק' לערוך הקפות מסביב לשולחן אולם לא חפץ היה שיבחינו במעשהו ולכן מיד כשנכנס לביהמ"ד פנה אל הארון הקודש שם עמד והתפלל ולאחר מכן כשהלך לערוך את שולחנו הלך מסביב לשולחן אל מקומו בראש השולחן וכך גמר לערוך את ההקפה מסביב לשולחן.

בשבת קודש פרשת ואתחנן שנת תשל"ח טרם קידש על היין פתח וסיפר, שהרה"ק רבי אלעזר מריישא בעל "משנה למלך" בנו של הרה"ק רבי אלימלך מרידניק היה נכד הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זיע"א, והיה חביב מאוד אצל הרה"ק בעל "דברי חיים" מצאנו זיע"א [הוא התייתם בצעירותו מאביו ונתגדל בביתו של הרה"ק מצאנו, ולימים נשא את נכדתו - בתו של הרה"ק רבי דוד מקשאנוב בנו של הרה"ק מצאנו זיע"א]. עד כדי כך היה חביב בעיניו עד שכאשר היו בני הרה"ק מצאנו רוצים לפעול אצל אביהם דבר כלשהו היו שולחים את רבי אלעזר שישפיע על אביהם לגודל חביבותו אצלו.

קומען דורך דינים" - אנו מפרשים, 'מה יקר חסדך אלוקים' כמה יקרים אותם חסדים שבאים ע"י דינים.

(אוהל מועד לעלוב, גליון 301 פרשת שמיני תשע"ז)

ער איז געווען א הויכער און א גרווער

שמעתי מהגה"צ רבי משה אריה פריינד זצ"ל גאב"ד העדה החרדית בירושלים שזקינו הרה"ק רבי אברהם יהושע מנאסויד זיע"א שהיה מתלמידיו וחסידי הגדולים של הרה"ק מצאנו היה דרכו בליל שבת קודש לומר 'שלום עליכם' וקידוש בהתלהבות גדולה ובלהט אש קודש ולאחר מכן כשנטל ידיו לסעודה ואכל היה מתנמנם באמצע תוך כדי אכילתו.

הרה"ק מנאסויד בחר לו לגבאי יהודי תמים כדי שלא יתחקה אחר דרכיו בקודש. פעם בעת עריכת שולחנו הטהור של הרה"ק מנאסויד בעת שנמנם פנו החסידים אל הגבאי התמים ואמרו לו: "איהר זענט דאך געפארן מיט'ן רב קין צאנו" - הלא אתה היית נוסע עם הרבי שלנו אל הרה"ק מצאנו, ספר נא לנו מה ראית אצל הצדיק הקדוש הזה. נענה הגבאי התמים ואמר: "מה אומר לכם, ער איז געווען א קליינער און א קרומער..." [הוא היה קטן ועקום, כידוע הרה"ק מצאנו היה צולע בגלוי]. מיד בשמעו את דבריו של הגבאי התעורר הרה"ק מנאסויד והתבטא בלשונו: "ניין ניין, ער איז געווען א הויכער און א גרווער" [הוא היה גבוה וישר].

מדוע נתן הרה"ק מצאנו תפילין לנכדו רק בהשאלה ולא במתנה?

הגה"ח רבי שמואל אהרן וובר זצ"ל היה מספר מה שמע מש"ב הרה"צ רבי אשר מאיר מבאבניא זצ"ל שזקינו הרה"ק מצאנו היה מנהגו לתת לכל אחד מבניו ונכדיו וכל יוצאי חלציו את התפילין בעת שהגיעו כל אחד לגיל הבר מצווה שלו.

וסיפר רבי אשר מאיר לרש"א שגם לפני הבר מצווה שלו נתן לו זקינו תפילין אולם התנה עמו שזה רק בתורה השאלה ולא במתנה.

עברו ימים ושנים רבות והרה"ק מצאנו הוזקק לנסוע לדרוש ברופאים בעיר הבירה וויען ורבי אשר מאיר הצטרף אליו בנסיעתו לשם.

בוויען התאכסן הרה"ק מצאנו במלון מסוים שם קיבל חדר מיוחד באחת מהקומות של מבנה המלון, ובליילה בטרם עלה על יצועו קרא קריאת שמע שעל המיטה ברוב התלהבות תוך כדי שהוא רוקע בגלוי הצולעת כדרכו בקודש תמיד.

בקומה שמתחת לחדרו של הרה"ק מצאנו התאכסנה 'א פרינצטע' - נסיכה ערלה שהפריעו לה הקולות שנשמעו מהקומה מעל לחדרה מחמת הדפיקות ברגליו של הרה"ק מצאנו. היא פנתה אל בעל המלון והזהירה אותו כי אם הוא לא 'סדר' את היהודי הזה המתאכסן בקומה אחת מעל לקומה בה היא התאכסנה הרי שהיא תגיש תלונה במשטרה על כך.

בעל המלון שקיבל את טענתה פנה אל הרה"ק מצאנו והורה לו לעזוב את מלונו עוד באותו יום.

בלית ברירה הוצרך הרה"ק מצאנו לברוח מהמקום יחד עם כל מלווייו, ועל אתר סידרו לו מקום בבית מלון אחר בעיר.

מרוב בהלה לעזוב את המלון הקודם שכחו שם את התפילין של הרה"ק מצאנו.

הרה"ק מצאנו היתה לו קפידה לקרוא קריאת שמע ולהתפלל דווקא עם התפילין שלו. היות שהיה דרכו לקום לפנות בוקר ולקרוא קריאת שמע עם תפיליו ועתה הם נשכחו במלון ולא היו לו כעת התפילין שלו לכן פנה אל נכדו רבי אשר מאיר ושאל אותו האם הוא זוכר שהוא נתן לו תפילין בתורת השאלה ולא בתורת מתנה, ולאחר שהשיב לו רבי אשר מאיר שאכן זוכר הוא ביקש ממנו שכעת יחזיר לו את התפילין כי הוא רוצה לקרות קריאת שמע עם תפילין שלו.

רבי אשר מאיר החזיר לו את התפילין והרה"ק מצאנו קרא קריאת שמע ולאחר שגמר פנה לנכדו רבי אשר מאיר ואמר לו בזה"ל: "נא דיר א מתנה די תפילין" - קבל את התפילין במתנה.

לפני חג הסוכות היה הסדר בצאנו שהסוחר של האתרוגים היה מגיע והרה"ק מצאנו היה בוחר לעצמו אתרוג מהודר לכבוד החג מתוך קופסא מלאה באתרוגים. לאחר שבחר הרה"ק מצאנו את אתרוגו הביא הסוחר את הקופסא לבניו של הרה"ק מצאנו שיבחרו אף הם אתרוג לעצמם, רק לאחר מכן היה יכול לבחור לעצמו אתרוג, ומשום כך היה תמיד מוצא לעצמו אתרוג פשוט ולא המהודר ביותר כפי שהיה להרה"ק מצאנו ובניו הק'.

שנה אחת לפני חג הסוכות עלה בדעתו של רבי אלעזר שבעת שיבוא הסוחר של האתרוגים מיד יטול את הקופסא ויבחר לעצמו אתרוג. כך עשה ובוחר לעצמו אתרוג מהודר ביותר, לאחר מכן הלך הסוחר כמדי שנה אל הרה"ק מצאנו שיבחר לעצמו אתרוג. כשנטל הרה"ק מצאנו את הקופסא הביט בה ומיד שאל: "היכן האתרוג שלי". הסוחר שמע את השאלה השיב את האמת שרבי אלעזר פתח את הקופסא ונטל לעצמו אתרוג עוד לפני שהביא את כל הקופסא לכאן. נענה הרה"ק מצאנו ואמר: "איך בין איהם נישט מוחל" - אינני מוחל לו.

הסוחר יצא מאת פני הקודש וסיפר את ביטויו של הרה"ק מצאנו אל רבי אלעזר שנחרד מאוד למשמע הדברים. הוא שלח מיד את בניו הק' של הרה"ק מצאנו וכן את המקורבים שלו לבקש ממנו מחילה בשמו, אולם הרה"ק מצאנו לא נעתר להפצרתם שימחל לו, והשיב להם שהוא אינו מוחל לו. וגם לאחר שהרבנית של רבי אלעזר שהיה נכדת הרה"ק מצאנו פנתה אל זקנה וביקשה ממנו שימחול לו לבעלה לא נענה להפצרתה ואמר שהוא אינו מוחל לו.

בלית ברירה נכנס רבי אלעזר בעצמו אל הרה"ק מצאנו ומיד פנה אליו באמרו: "זיידא, פון היינט וועל איך שוין זיין גוט" - מהיום אתנהג היטב. ויהי איך ששמע הרה"ק מצאנו את דבריו תפס אותו והתבטא אליו בחביבות ואמר אליו אף הוא כדברים האלה: "איך הויכט, פון היינט וועל איך שוין זיין גוט" - גם אני, מהיום אתנהג היטב. ותיכף מחל לו לרבי אלעזר.

ככלות רבינו ה"ברכת משה" לספר את הסיפור הזה נענה ואמר בלהבת אש קודש על הנאמר בפרשת ואתחנן "עתה ישראל מה ה' וגו' בזה"ל: "פון יעצט בין איך א יוד" - מעתה אני יהודי, וכוונת הפסוק לרמוז על תשובה.

(אוהל מועד לעלוב, גליון 301 פרשת שמיני תשע"ז)

מה יקר חסדך אלוקים

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר ה"ברכת משה" זיע"א, שאחר הסתלקותו של הרה"ק רבי מאיר נתן בנו של הרה"ק בעל "דברי חיים" מצאנו זיע"א שנסתלק בצעירותו והרה"ק מצאנו ישב 'שבעה' עליו וכן ישבה הרבנית שלו בתו של הרה"ק רבי אלעזר מדז'יקוב זיע"א 'שבעה', ביקשה רעייתו הרבנית לשוב אל חיק אביה מדז'יקוב. באותה שעה ליווה אותה חותנה הרה"ק מצאנו וניחמה ודיבר על לבה, וכה אמר לה: "ואלסט נישט זיין צובראכן, א יונגע פרוי, קענסט נאך לעבן רוהיג, און ס'וועט דיר זיין גוט, די וועלט איז פאר דיר" □ אל תיפול רוחך, את אשה צעירה, יכולה את לחיות ברוגע, יהיה לך טוב בחיים, הנה העולם לפניך, וציווה לה שתתלבש במלבושים נאים וטובים, והמשיך לברך אותה בברכות לרוב ובירכה שהכל ילך אצלה כשורה.

כבואה אל אביה הרה"ק רבי אלעזר מדז'יקוב חקר אותה על כל תהלוכות הרה"ק מצאנו בימי השבעה ולאחר מכן בירר אצלה כיצד ליווה אותה בדרכה לביתו, ותיארה לפניו בתו כיצד הרגיעה ודיבר על לבה דברי תנחומין.

התפעל אביה מדבריו של הרה"ק מצאנו, ונענה ואמר: "אזוי צו דינען דעם רבונו של עולם מיט אזא אכזריות. 'מה יקר חסדך אלוקים', ווי שווער איז די חסדים וואס קומען דורך דינים" - כך לעבוד את ה' עם כזה אכזריות. 'מה יקר חסדך אלוקים' כמה קשים הם החסדים שבאים ע"י דינים.

וכששמע הרה"ק מצאנו את דבריו של הרה"ק מדז'יקוב נענה ואמר: "מיר טייטשן, 'מה יקר חסדך אלוקים', ווי טייער איז די חסדים וואס

לאחר מכן בשעה שעמד להתפלל כבר הספיקו מקורביו להביא לו את התפילין שלו מהמלון בו שהה יום קודם לכן. רק בשעה זו התגלתה רוח קדשו של הרה"ק מצאנו והובן למפרע מה שדווקא לנכדו רבי אשר מאיר אמר בעת הבר מצוה שלו שהוא נותן לו את התפילין רק בתורה השאלה ולא בתורה מתנה בשונה משאר הנכדים שהם קיבלו ממנו בעת הבר מצוה שלהם תפילין במתנה גמורה, כי כאמור, הוא רצה להתפלל ולקרוא קריאת ש"ש דווקא עם תפילין שלו ולאחר שנשכחו התפילין שלו במלון היו לו עתה תפילין אחרים שהיו שלו והיו ברשות נכדו בתורת שאלה.

(אוהל מועד לעלוב, גליון 301 פרשת שמיני תשע"ז)

הספר "מנחת חינוך" שנתפרסם בכל תפוצות ישראל

עוד שמעתי מכ"ק אדמו"ר מסטראפקוב זצלה"ה, שהגאון בעל המנחת חינוך שהיה גיסו של הרה"ק מצאנו [חתן אביו הגאון רבי לייבוש מטארניגראד. היה זה בזיוור, ולאחר שנפטרה על פניו רעייתו נשא בזיוור את בתו של הרה"ק רבי דוד מזאבילטוב זיע"א בנו של הרה"ק בעל ה"אהבת שלום" מקאסוב זיע"א וחתנו של הרה"ק הרבי ר' משה לייב מסאסוב זיע"א] העלה על הכתב הרבה מחידושי תורתו, והיו לו הרבה כתבים ממה שכתב וחיידש בתורה הק', ומלפנים בטרם עלה לכהן פאר כרב העיר טארניפאל שימש כרב בעיר אחרת שם היו לו הרבה שונאים.

פעם גברה שנאתם של שונאיו והלכו והעלו באש את כתבי חידושי תורתו של רב העיר שלהם, רח"ל. מקרה זה ציער ביותר את ה"מנחת חינוך" והדבר כאב לו מאוד עד שלא מצא מרגוע לנפשו.

גיסו הרה"ק מצאנו ששמע על המקרה הנורא שעוללו אנשי אותה עיר לרבם הנכבד ואת הצער הרב שפקד את גיסו רב אותה עיר שם תיכף את פעמיו ונסע לאותה עיר שם פנה לביו של גיסו ה"מנחת חינוך" כרי לחזקו ולעודדו.

שאל הרה"ק מצאנו את גיסו ה"מנחת חינוך" אם בכל זאת נשאר משהו מחידושי תורתו שלא נשרף. השיב לו גיסו שאכן נשאר לו קצת מחידושי תורתו, והראה לו אותם. עלעל הרה"ק מצאנו בין בתרי הדפים ועיין בחידושי התורה שבהם והתבטא ואמר לגיסו שהוא יכול להדפיס חידושי תורה אלו והם עוד יתפרסמו בכל העולם.

היו אלו החידושים של הספר "מנחת חינוך" שחיבר מאוחר יותר, שאכן זכה ונתפרסם הספר בכל תפוצות ישראל.

הלימוד בחברותא של הרה"ק מצאנו עם גיסו ה"מנחת חינוך"

עוד שמעתי מכ"ק אדמו"ר מסטראפקוב זצלה"ה, שהגאון בעל המנחת חינוך היה לומד עם גיסו הרה"ק מצאנו בצוותא חדא ובחברותא. כדרכם של לומדים היו מתווכחים הרבה בלימודם. פעם אחת לאחר שהבחינו במצב בו כמה וכמה פעמים אין הם באים לעמק השווה נמנו וגמרו אשר אין זו הדרך הנכונה ללמוד כך, וטיכסו עצה לעצמם שעליהם ללמוד באופן ובצורה של רבי ותלמיד, והחליטו ביניהם שיום אחד האחד יהיה רבי והשני יהיה תלמיד ויום למחרת להיפך זה שהיה אתמול הרבי יהיה היום התלמיד, והתלמיד של אתמול יהיה היום הרבי.

כך באופן כזה החלו ללמוד, וביום הראשון היה הרה"ק מצאנו הרבי וה"מנחת חינוך" התלמיד. למחרת היום כשה"מנחת חינוך" היה אמור להיות הרבי וגיסו הרה"ק מצאנו התלמיד, נענה ה"מנחת חינוך" לפני גיסו שהוא רוצה להמשיך להיות התלמיד ושהוא גיסו יהיה הרבי כי אופן זה כמו שהיה יום קודם לכן מצא חן בעיניו ביותר ולכן רוצה הוא להמשיך בכך, ואכן כך המשיכו ללמוד תמיד כשהרה"ק מצאנו היה הרבי וגיסו ה"מנחת חינוך" היה התלמיד.

(אוהל מועד לעלוב, גליון 301 פרשת שמיני תשע"ז)

יהודי שהציל את הרה"ק מצאנו ורעו הרה"ק מקאמינקא בדרכם אל הרה"ק מטשערנוביל

עוד סיפור מובא בכתבי הרה"צ רבי יצחק מנשה רוזנפלד זצ"ל, שיהודי אחד הגיע פעם על שבת קודש אל הרה"ק מצאנו שקירבו ביותר במהלך כל השבת, ואף החל לספר שפעם אחת נסעו שני אברכים אל הרה"ק רבי מרדכי המגיד מטשערנוביל זיע"א ובדרכם עברו יער גדול וכיון שכל הדרכים היו מכוסים בשלג לא הבחינו בדרכם ונפלו לתוך בור עמוק עד ששררו שניהם במצב של סכנת נפשות.

כעבור זמן מה עברה בקירבת מקום עגלה אותה הסיע עגלון נכרי שהבחינו בהם ובבור ממנו לא יכלו לצאת, אלא שלא פנה לעזור להם, ורק כשהמשיך בדרכו ופגש יהודי בדרכו סיפר לו על הבור שם טמונים שני יהודים. ביקש היהודי מהנכרי שיואל בטובו רק לחזור ולהראות לו את מיקומו של אותו הבור וסירב הנכרי לבקשתו, ורק לאחר שהבטיח לו היהודי סכום כסף אם יסכים לשוב ולהראות לו את הבור נענה לבקשתו ושב לדרכו חזרה והראה לו את המקום המדויק של אותו הבור. היהודי נחלץ מיד לעזרתם של שני היהודים הנמצאים עמוק בתוך הבור וחילצם והוציאם מתוך הבור החוצה לרווחתם ולשמחתם.

והפטיר הרה"ק מצאנו ככלותו לספר כל זאת ששני האברכים שנפלו לתוך הבור היו הוא ורעו הרה"ק רבי שלום מקאמינקא שנסעו שניהם אל הרה"ק המגיד מטשערנוביל, והיהודי אותו הוא כ"כ מקרב ומכבד הוא אותו יהודי שחילצו והצילו יחד עם רעו רבי שלום שהוציאם מן הבור. אותו יהודי כלל לא זיהה והכיר את הרה"ק מצאנו באותה שעה כי עברו זה עידן ועידנים מאותו מעשה הנ"ל, ואילו הרה"ק מצאנו כן זיהה אותו והכירו מיד ולכן כיבדו וקירבו ביותר.

(אוהל מועד לעלוב, גליון 301 פרשת שמיני תשע"ז)

החסיד שזכה בהכטחת בנים במקום העשיר

שמעתי מהרה"ח רבי אברהם הלוי הורביץ שליט"א, שזקינו הרה"צ רבי שמואל זצ"ל [אבי חותנו הרה"צ רבי חיים הירשמן זצ"ל שהיה מכוונה בירושלים רבי חיים ריישער] לא היו לו וכמה כמה שנים ילדים והזכיר עצמו כמה פעמים אצל רבו הרה"ק מצאנו שגם בירכו כל פעם, אולם עדיין לא היו לו ילדים.

פעם אחת השתתף בשולחנה הטהור של הרה"ק מצאנו עשיר גדול אחד שאף הוא לו היו לו ילדים. לפתע נענה אליו הרה"ק מצאנו ואמר לו שאם יתן לו חמש מאות רייניש [שהיה סכום עצום באותם ימים] הרי שמבטיח הוא לו בן. העשיר ששמע את דבריו של הצדיק אמר לו שהוא אינו יכול להחליט על זה לבד וכי צריך הוא להיוועץ עם אשתו.

יצא העשיר והלך לו לאשתו. באותה שעה ניגש רבי שמואל הנ"ל אל הרה"ק מצאנו ואמר לו שהוא נותן במקומו של העשיר את הסכום העצום של חמש מאות רייניש ובלבד שהרבי יברכו בן, ועתה על החשבון הוא כבר נותן סכום של חמש רייניש.

נענה הרה"ק מצאנו אליו: "פאר דיר איז דאס ענגוג" [בשבילך די סכום זה של החמש רייניש].

כעבור שנה נולד לו בן זכר הוא בנו רבי חיים ריישער שהיה מפורסם בירושלים כאחד מגדולי החסידים ונקיי הדעת של ירושלים.

כעבור זמן מה חזר העשיר ואמר להרה"ק מצאנו שאשתו מסכימה לתת את החמש מאות רייניש ובלבד שהרבי יבטיח להם בן, אלא שהרה"ק מצאנו סירב לברכו ואמר לו שאין לו כבר כעת לתת לו בן בהבטחה כמו מקודם.

(אוהל מועד לעלוב, גליון 301 פרשת שמיני תשע"ז)

גילה בחלום לבנו שאינו צריך לניתוח של הרופאים

סיפר לי יהודי אחד שהתגורר בירושלים בשם ר' יצחק מוטס ז"ל שאביו היה מספר שפעם נחלה ונסע לעיר הבירה וויען כדי לדרוש אצל הרופאים שם שקבעו מיד כי עליו לעבור ניתוח.

בווען פגש יהודי אחד חשוב וכלשונו 'א' שיינער יוד' שהגיע לשם עם משמשו כדי לדרוש אצל הרופאים על מצבו כי לא חש בטוב. הרופאים שבדקוהו קבעו גם עליו שצריך הוא לעבור ניתוח ואף הקצו לו יום מיוחד שבו יערכו לו את הניתוח.

יום אחד בלבד לפני יום המיועד בו נקבע לו לאותו יהודי חשוב התור לניתוח ראה אותו בבוקרו של יום כיצד הוא לובש את מלבושו העליון ופונה ללכת יחד עם משמשו חזרה לביתו. הוא ניגש אליו מיד ושאל אותו מדוע הוא נוסע כבר הביתה עוד בטרם ערכו לו הרופאים את הניתוח.

השיב לו היהודי החשוב שאביו הגיע אליו בחלום וגילה לו שהוא אינו זקוק כלל וכלל לניתוח ויכול הוא לשוב לביתו ללא כל חשש, ולכן הוא פונה כעת לשוב לביתו.

שאל אותו מי הוא אביו, השיב לו שאביו הוא הצאנזער רב ז"ל. שאל אותו מה שמו, והשיב לו ששמו שלום אליעזר.

היה זה כמובן הרה"ק רבי שלום אליעזר מראצפערט זיע"א הי"ד בנו של הרה"ק מצאנז זיע"א. (אוהל מועד לעלוב, גליון 301 פרשת שמיני תשע"ז)

הניגון של הרה"ק מקאליב שהושר ע"י הרה"ק מצאנז

סיפר רבינו הברכת משה את ששמוע מזקה"ק הרדצ"ש זיע"א שבעת שהיה בצאנז אצל הרה"ק בעל "דברי חיים" זיע"א התפלל בבית מדרשו במניינו את תפילות היום והבחין כיצד באמירת ההלל פתח הרה"ק מצאנז בשירת הרה"ק מקאליב [הלחן הנ"ל של הניגון 'גלות', 'גלות'] על "פתחו לי שערי צדק", וטפח ברגליו החולנית בכל כוחו.

והיה מפליא רבינו הרדצ"ש את הדבר ואמר, שהרה"ק מצאנז היה שט ברגעים נעלות אלו בעולמות העליונים, והאברכים ששהו באותה עת במקום הסתובבו "גליין גילטיק" - ללא שימת לב כלל דבר, ורק הוא היה זה שהבחין בדבר. (אוהל מועד לעלוב, גליון 301 פרשת שמיני תשע"ז)

העצה של חסידי קאליב

סיפר כ"ק רבינו ה"ברכת משה", שהרה"ק בעל "דברי חיים" מצאנז זיע"א והרה"ק רבי שלום מקאמינקא זיע"א היו כנודע חסידיו של הרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ זיע"א, ולאחר הסתלקותו נסע הרה"ק מקאמינקא אל הרה"ק רבי שלום מבעלזא זיע"א להסתופף בצלו, ואילו הרה"ק מצאנז נסע אליו לפעמים אבל לא בתור חסיד.

לאחר הסתלקותו של הרה"ק מראפשיץ היה מתגלה אל תלמידו הרה"ק מצאנז, ואל תלמידו הרה"ק מקאמינקא לא התגלה, וביקש הרה"ק מקאמינקא מרעהו הרה"ק מצאנז שישאל את רבם הרה"ק מראפשיץ מדוע איננו מתגלה גם אליו, והסכים הרה"ק מצאנז ובפעם הבא שהתגלה אליו רבו הרה"ק מראפשיץ שאל אותו מדוע איננו מתגלה לרעהו הרה"ק מקאמינקא, וענה לו הרה"ק מראפשיץ שהסיבה לכך היא משום שהוא נעשה מקושר אל מנהיג ורבי אחר.

והפטיר רבינו ה"ברכת משה" בסיימו לספר סיפור זה בזה"ל: "אבער די קאליבער חסידים האבן גיהאט א עצה" - אבל חסידי הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאליב היתה להם עצה בדבר, שלאחר הסתלקותו של רבם הרה"ק מקאליב קיבלו מרותו של הרה"ק מראפשיץ והתנו עמו תנאי שהתקשרותם אליו היא אך ורק עד זמן ביאת המשיח אולם בבוא העת ומשיח יבוא ישוּבו להיות מקושרים אל רבם הראשון הרה"ק מקאליב. (אוהל מועד לעלוב, גליון 301 פרשת שמיני תשע"ז)

לזכות הרוצה בעילום שמו
שיקויים ברכת צדיק "מנוחה ושמחה, אור ליהודים"

לע"נ האשה החשובה הצדקנית
מרת פרידא גילה בת הרה"ח ר' יצחק אייזיק ע"ה (רי"ח)
נלב"ע י"ז אדר ב' תשע"ט

להצלחת
יוסף נתן בן רבקה טויבא
זכות הפצת תורה וחסידות,
יענווד לו להתברך בכל מילי דניטוב

להצלחת
אפרים בן אסתר לאה
זכות הפצת תורה וחסידות,
יענווד לו להתברך בכל מילי דניטוב

להצלחת
מנחם כעננדל בן פרידא גילה
זכות הפצת תורה וחסידות, יענווד לו
להתברך בכל מילי דניטוב

להצלחת
מאיר יחיאל בן חנה סינא
זכות הפצת תורה וחסידות, יענווד
לו להתברך בכל מילי דניטוב

להצלחת
מושה בן אסתר מולכה
זכות הפצת תורה וחסידות, יענווד לו
להתברך בכל מילי דניטוב

להשתתפות בהוצאות הגליון לרגל שמחה או לע"נ ולקבלת הגליון במייל, להערות ולהארות, GILYON.LIZENSK@GMAIL.COM

אבינו מלכנו מנע מגפה מנחלתך. אבינו מלכנו שלח רפואה שלמה לחולי עמך.

{ כ }